

Västerbottens läns kulturplan

2012–2015

REGION
VÄSTERBOTTEN

WWW.REGIONVASTERBOTTEN.SE

Omslagsbild: Ur dansföreställningen Warriors på NorrlandsOperan. Nyskapad dans och nyskriven musik i ett unikt samarbete mellan koreografen Pontus Lidberg och tonsättaren B Tommy Andersson.

Foto: Erin Baiano.

Västerbottens läns kulturplan 2012–2015

Välkommen till Region Västerbotten – femton kommuner och ett landsting – med ett vitalt kulturliv i många former och med ett europeiskt kulturhuvudstadsår 2014.

Västerbottens län har starka kulturinstitutioner, många fria och engagerade kulturskapare och föreningar samt en levande folkbildningstradition. Alla är lika viktiga – enskilt och i samverkan. Umeås framgångsrika utnämning till Europas kulturhuvudstad 2014 ger Västerbotten och hela norra Sverige unika möjligheter att visa upp sitt rika kulturliv. Här kommer nya möjligheter skapas, i mötet mellan människor och kulturuttryck från hela världen. Dörrar kommer att öppnas till framtida samverkan och nya former av gemenskaper.

Den kulturella infrastrukturen i sin helhet är viktig för att göra konsten och kulturen mer tillgänglig för fler. Det är inte bara en uppgift för oss som är aktiva i kulturpolitiken, de regionala kulturinstitutionerna och föreningslivet. Det är lika betydelsefullt att alla – i skolan och förskolan, hälso- och sjukvården, näringslivet, turist- och besöksnäringen – är engagerade om vi ska lyckas göra kulturen mer tillgänglig för alla i Västerbottens län. Det är en central uppgift för Region Västerbotten att skapa förutsättningar för en ökad kulturell samverkan och ett ökat utbyte mellan kulturutövare, institutioner och föreningar över våra kommun-, läns- och landsgränser.

En regional kulturplan kan aldrig, rättvist och fullt ut, beskriva allt som sker och kommer att utvecklas i kulturlivet. Den ger oss dock en möjlighet att skapa nya forum för dialog och här kan vi i mångt beskriva den kulturella verklighet vi lever i. Medvetenheten är stor om att alla inte har samma villkor varken för eget skapande eller för att ta del av den kultur som finns. Region Västerbotten kan genom olika strategiska insatser och prioriterade områden vara med och bidra till att utjämna dessa skillnader. På detta sätt fortsätter vi att utvecklas och genom ett dynamiskt kulturliv får vi ett än mer demokratiskt, öppet och ifrågasättande samhällsklimat i Västerbotten.

Kultur är inget statiskt och har inga gränser. Vår förhoppning är att det arbete som nu har påbörjats med Region Västerbottens första gemensamma kulturplan, framtagna i dialog och samverkan, på sikt kommer att skapa nya samarbetsformer, ökat deltagande, fler kulturskapare och nya kulturella uttryck. Det är vår målsättning att var och en som bor och verkar i Västerbottens län ska hitta sin form av delaktighet på kulturområdet där det egna skapandet och möjligheter att ta del av kulturupplevelser får utrymme.

Erik Bergkvist (S)

Regionstyrelsens ordförande
Region Västerbotten

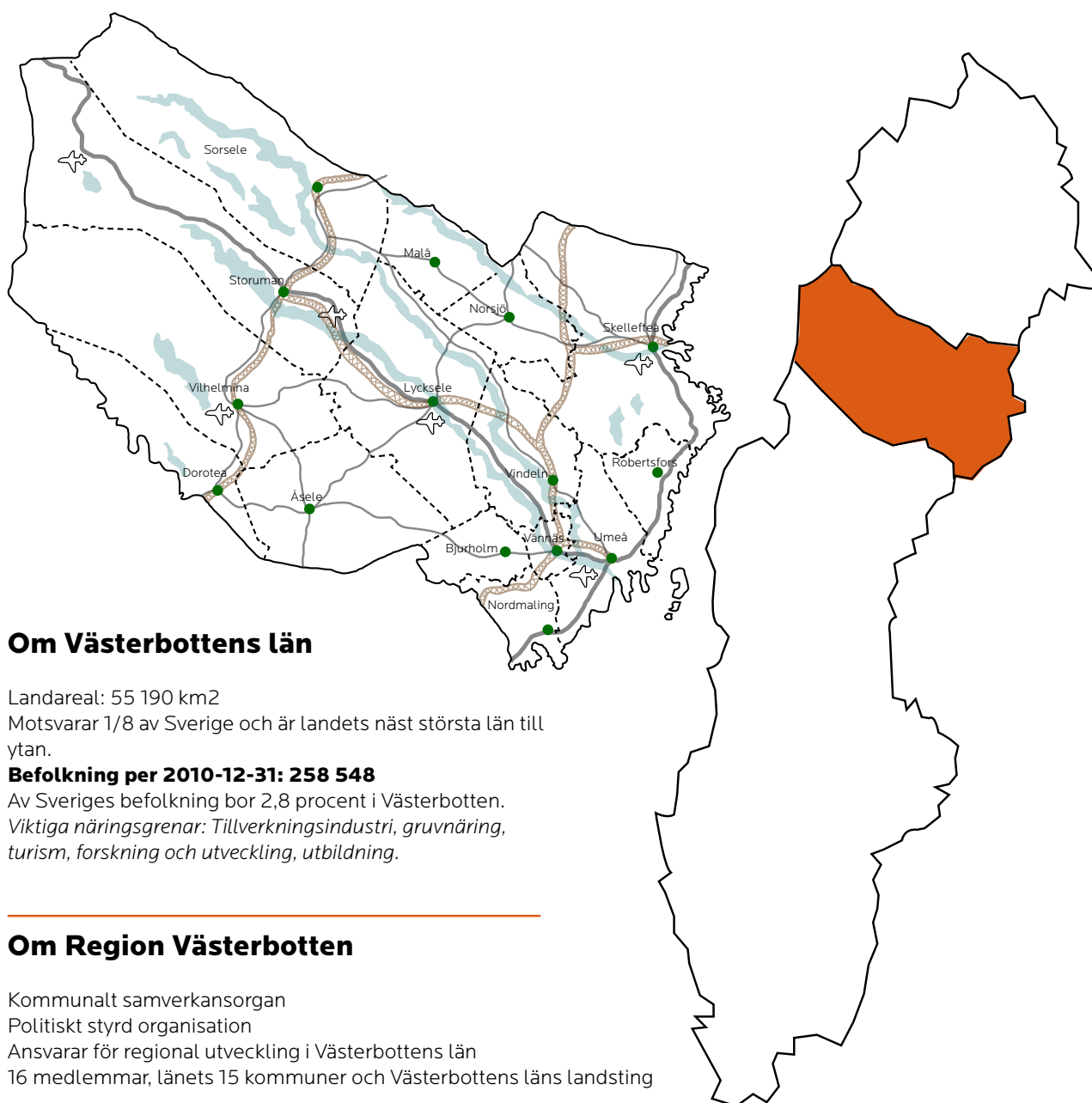
Nina Björby (S)

Kulturberedningens ordförande
Region Västerbotten

Innehållsförteckning

1.	Förutsättningar i Västerbottens län	3
2.	Ungdomsperspektiv	6
3.	Kulturpolitiska utgångspunkter	7
4.	Kulturplanens framtagande	9
5.	Kulturpolitisk organisation	11
6.	Regional kulturverksamhet	13
	6.1 Teater	13
	6.2 Musikteater, musik och dans	15
	6.3 Museiverksamhet	19
	6.4 Kulturarv och kulturmiljövård	23
	6.5 Bibliotek och litteratur	24
	6.6 Bild och form	27
	6.7 Kulturfrämjande verksamhet	29
	6.8 Arkiv	30
	6.9 Film och rörlig bild	31
	6.10 Hemslöjd	32
7.	Barn och unga	34
8.	Kulturskapares situation och villkor	35
9.	Kulturpolitiska aspekter och perspektiv	36
	9.1 Kultur och hälsa	36
	9.2 Kultur och näringsliv	37
	9.3 Nationella minoriteter	38
	9.4 Jämställdhet, mångfald och tillgänglighet	39
	9.5 Internationellt arbete	40
10.	Folkbildning	41
11.	Ekonomi	43
12.	Uppföljning och utvärdering	44

1. FÖRUTSÄTTNINGAR I VÄSTERBOTTENS LÄN

Om Västerbottens län

Landareal: 55 190 km²

Motsvarar 1/8 av Sverige och är landets näst största län till ytan.

Befolkning per 2010-12-31: 258 548

Av Sveriges befolkning bor 2,8 procent i Västerbotten.

Viktiga näringsgrenar: Tillverkningsindustri, gruvnäring, turism, forskning och utveckling, utbildning.

Om Region Västerbotten

Kommunalt samverkansorgan

Politiskt styrd organisation

Ansvarar för regional utveckling i Västerbottens län

16 medlemmar, länets 15 kommuner och Västerbottens läns landsting

Västerbotten är Sveriges till ytan näst största län med stor del glesbygd och långa avstånd. I länet finns expansiva tätorter, stads- och universitetsliv, glesbygd, fjäll, kust och inland. Av länets femton kommuner är tolv glesbygdskommuner. Det bor 259 286 invånare (2010) i länet, 115 473 av dessa bor i Umeå kommun.

Kulturlivet i Västerbottens län är varierat, har stor bredd och präglas av en nyfiken gör-det-själv-anda. I länet finns fem kulturbolag som är viktiga resurser för länet och regionen. NorrlandsOperan AB är ett av fem operahus i Sverige och här finns Sveriges nordligaste symfoniorkester. Professionell barn- och vuxenteater

1. FÖRUTSÄTTNINGAR I VÄSTERBOTTENS LÄN

spelas av Västerbottensteatern AB i Skellefteå. Läns-
museet Västerbottens museum AB, tillsammans med
Skogsmuseet i Lycksele AB och Skellefteå museum
AB, bedriver professionellt arbete med att bevara och
synliggöra länets kulturarv och kulturmiljöer. Ytterli-
gare regionala resurser för länet är Film i Västerbotten
och Länsbiblioteket i Västerbotten, samt den regio-
nala konsulentverksamheten inom områdena dans,
konst, musik, mångkultur, slöjd och teater.

Västerbottens län har en kulturmiljöprofil som främst
baseras på det samiska landskapet, fjällens, skogens och
vattendragens kulturarv, jordbrukets historia, gruvnä-
ringen och kustanknutna näringar. Kulturarvmiljöerna
och kulturutbudet i länet ger goda förutsättningar för
både invånare och besökare att tillgodogöra sig kultur
och bildning, fritid och rekreation. På lokal nivå är mu-
sik- och kulturskolor, bibliotek, studieförbund och för-
eningar inom kultur- och fritidssektorn betydelsefulla
delar av den kulturella infrastrukturen. När det gäller
att engagera människor inom folkbildningsområdet lig-
ger Västerbotten statistiskt sett högst i landet. I länet är
deltagandet högt inom studiecirkel och idrottsrörelse.

Länet har starka traditioner vad gäller ungdomsmusik
och kännetecknas av en förhållandevis hög arrangörs-
aktivitet. I flera av länets kommuner anordnas årligen
större musikfestivaler. En viktig fråga för framtiden är
att skapa förutsättningar för en återväxt av arrangö-
rer. Utvecklingen av arrangörsnätverk som knyter
samman glesbygdens kommuner är också betydelse-
fullt för att öka tillgången till ett varierat kulturutbud.
Länet har flera kulturutbildningar på olika nivåer, till
exempel inom design, film- och musikproduktion,
konst och scenografi. Musikskolor finns i fjorton av lä-
nets femton kommuner.

EUROPAS KULTURHUVUDSTAD 2014

År 2014 är Umeå, tillsammans med Riga i Lettland,
Europas kulturhuvudstad under ett år. Det är ett unikt
tillfälle och en möjlighet för hela Västerbottens län
att tillsammans arbeta för en långsiktig förstärkning
av kulturen som drivkraft för länets utveckling. Denna
satsning är en del av ett långsiktigt strategiskt arbete
för en mer kulturdriven samhällsutveckling och arbe-
tet präglas av dess fokus på medskapande och delaktig-

tighet. De samiska kulturtraditionerna i länet har en
framträdande roll och de åtta samiska årstiderna lig-
ger till grund för själva kulturhuvudstadsårets indel-
ning.

Region Västerbottens delaktighet i kulturhuvudstads-
året sker bland annat genom ett antal regionala och
interregionala samarbetsprojekt. Några exempel på
påbörjade projekt är Västerbotten – berättarnas län
som drivs av Region Västerbotten och Rock Art in Sápmi
som drivs av Västerbottens museum. Region Väs-
terbotten har för avsikt att ta fram en handlingsplan
för hur det europeiska kulturhuvudstadsåret och dess
möjligheter för länet ska tas till vara. En övergripande
prioritering för Region Västerbotten är att främja pro-
jekt som bidrar till medskapande och delaktighet för
medborgare och kulturskapare i alla delar av länet.

KULTURSAMVERKAN

Det finns flera former av samverkan i länet och över
länsgränserna. I dessa forum genomförs regelbundna
samråd i syfte att stärka och utveckla länets kulturliv.
I de flesta av länets kommuner finns det samordnade
musik- och teaterföreningar, som dessutom ingår i
Riksteatern Västerbottens nätverk. Riksteatern koor-
dinerar även ett nätverk för de kommunala barnkul-
tursamordnarna. Genom olika arrangörsnätverk kan
inköp av produktioner koordineras. Folkbiblioteken är
viktiga kulturarrangörer och bibliotekssamverkan i lä-
net är väl utbyggd. Umeåregionens kulturarbetsgrupp
är ytterligare ett exempel på kommunal samverkan.
Denna form av nätverk behöver utvecklas bland an-
nat för att stärka mellankommunala erfarenhetsutby-
ten. Det finns också behov av att stärka samarbetet
mellan de regionala institutionerna, kommunerna, de
professionella kulturskaparna, folkbildningen och det
lokala föreningslivet. De länsövergripande samarbe-
tena mellan de fyra nordligaste länen kan också för-
djupas, i syfte att skapa mervärden till norra Sveriges
kulturliv.

Exempel på etablerade nätverk för samverkan är: ABM
– samrådsgrupp för arkiv, bibliotek och museiverksam-
het, KMV – samrådsgrupp för kulturmiljövård, Umeå-
regionens kulturarbetsgrupp, Norrlands nätverk för
Musikteater och Dans (NMD), Norrscen, BUNGK, Motili,

1. FÖRUTSÄTTNINGAR I VÄSTERBOTTENS LÄN

Programråd för dans och musik för ung publik i Västerbotten, Umeåregionens bibliotekssamverkan, V8-biblioteken – bibliotekssamverkan i inlandet, Riksteatern Västerbotten och Västerbottens läns bildningsförbund.

ARRANGÖRSSTÖD OCH TURNÉSTÖD

På grund av de geografiska och demografiska förutsättningarna är tillgången till kultur ojämnt fördelad i länet. De stora avstånden leder också till höga turnékostnader, en situation Västerbotten delar med bland annat de övriga tre länen i norra Sverige. Arrangörsstöd till fri teater, dans och musik är ett verktyg i arbetet för att få ett varierat utbud i hela länet. Riksteaterns småplatsstöd ett annat. Genom Norrlands nätverk för Musikteater och Dans (NMD) samordnas ett statligt turnéstöd för musikteater och dans.

De fyra nordligaste länen har tagit initiativ till en utredning om förutsättningarna för att införa turnéstöd för talad teater i norra Sverige, på samma sätt som det turnéstöd som årligen fördelas av NMD. De teatrar som berörs är de som ingår i samverkansorganisationen Norrscen: Norrbottensteatern, Västerbottensteatern, Teater Västernorrland och Länsteatern i Jämtland. Dessutom ingår Giron sámí teáhter i Kiruna.

UTBILDNING OCH FORSKNING

Vid länets universitet och högskolor bedrivs forskning och utbildning om kultur och kulturella fenomen inom flera discipliner. De bidrar till länets kompetensförsörjning och fyller inte bara en viktig funktion för de som väljer att gå utbildningarna, utan också för regionens utveckling i stort och dess medborgare. Folkhögskolorna utgör med sina fria bildnings- och utbildningsformer ett viktigt komplement.

Umeå universitet har utbildningsprogram inom området som bibliotek och informationsvetenskap, museologi, skapande svenska, kulturjournalistik, medie- och kommunikationsvetenskap, digital medieproduktion, manusutbildning för film, TV och nya medier. Forskningen täcker många olika kulturella fenomen från populärkultur, kulturarv, kulturpolitik och mångfaldsfrågor till musik och samhälle, samiska kulturtraditioner och matkultur. HUMlab är en gränsöverskridande mötesplats som förenar teori och praktik, humanistisk och teknisk

forskning med konstnärligt skapande och utforskande. Vid Sveriges Lantbruksuniversitet bedrivs bland annat skoglig och skogshistorisk utbildning och forskning. I Skellefteå finns program för datorspelsutveckling, datorgrafik samt scenografi och attributmakeri. Umeå universitet startade hösten 2011 en tvåårig utbildning på mastersnivå inom området Cross Media Interaction Design på Campus Skellefteå. Utbildningen riktar sig till studenter som vill arbeta med digital konceptutveckling och olika tillämpningar av digitala medier. I Lycksele och Skellefteå kommun erbjuder Umeå Universitet kurser inom humaniora genom Kulturhögskolan.

De tre högskolorna Konsthögskolan, Arkitekthögskolan och Designhögskolan bidrar framgångsrikt till länets attraktionskraft. Tillsammans med Bildmuseet och HumlabX bildar dessa institutioner ett nytt Konstnärliga campus, centralt i Umeå och beläget utmed Umeälven. Här planeras även för en inkubatorverksamhet, samt ett laboratorium för experimentell interaktionsdesign.

VÄSTERBOTTEN – BERÄTTARNAS LÄN

Det europeiska kulturhuvudstadsåret 2014 blir ett tillfälle att på olika sätt manifesteras länets muntliga och litterära berättartraditioner. En fördjupad satsning på det muntliga berättandet som konstform och som en del av länets turistiska profil kommer att genomföras, i syfte att utveckla den potential som berättandet rymmer för exempelvis turistnäringen, scenkonsten och museer. I detta arbete deltar olika aktörer i länet, förutom Region Västerbotten, bland annat Västerbottensteatern, Västerbottens museum, Umeå kommun och Skellefteå kommun.

Skellefteå har under 2011 inlett arbetet med att utveckla varumärket Skellefteå – Berättarnas stad i syfte att stärka sin attraktivitet som besöksmål. Intresset för berättarkonsten är stort, liksom intresset för litterär turism och insatserna har till syfte att stärka och utveckla verksamheter och aktiviteter. Den berättartradition som finns i Västerbotten ger goda möjligheter att skapa upplevelser av hög kvalitet i länet. Målet är att tillvarata, bruka och utveckla länets kulturarv i form av litterära och muntliga berättartraditioner, i syfte att skapa nya arenor och marknader.

2. UNGDOMSPERSPEKTIV

Region Västerbotten ska verka för att ungdomspolitiska frågor inom områden som exempelvis arbete, boende, utbildning, kultur, hälsa, fritid och inflytande integreras i verksamheten. Därför har Region Västerbotten, som ett komplement till de kulturdialoger som anordnats i länets kommuner, genomfört tre enskilda ungdomskulturdialoger. De kommuner som besökts är Skellefteå, Nordmaling och Lycksele. Resultaten av dessa samtal presenteras i en fristående rapport, *Kulturens ungdomar – Ungdomarnas kultur* (2011). I rapporten analyseras samtalen i relation till aktuell forskning inom områdena identitet, regional utveckling och förebilder. I samtalen med ungdomarna lyftes bland annat viljan till och nyttan av gränsöverskridande samarbeten mellan olika kulturaktiviteter. Det betonades också att det råder dåliga förutsättningar för att vara kulturellt aktiv som ung. Bland annat på grund av lokalbrist men också i relation till en upplevd frånvaro av intresse från kommunerna. Den röda tråden i samtalen visade sig vara glappet mellan ungdomsvärlden och vuxenvärlden, vilket ungdomarna menade hade sin grund i synen på vad kultur är, hur den görs och vem som äger makten inom och över kulturlivet. Mötet med det "vuxna" kulturlivet sker genom de förebilder som ungdomarna har och som de möter via till exempel fritidsgårdar, studieförbund och skolan. Det finns hos de ungdomar som deltagit i samtalen en stark efterfrågan att samverka med vuxna på lika villkor.

UTVECKLINGSSOMRÅDEN

I ungdomsdialogerna har följande prioriteringar lyfts fram:

- Möta behovet av ändamålsenliga lokaler, med bland annat etablerade scener för att kunna genomföra spelningar
- Stärka och utveckla forum som arbetar aktivt med integrering mellan unga och vuxna
- Stärka och utveckla forum där kulturaktiva ungdomar kan mötas och där idéutbyte och gränsöverskridande samarbeten står i fokus
- Utredda och stärka arrangörsstöd till ungdomar
- Stärka mellankommunala och mellanregionala samarbeten.

Region Västerbotten kommer under perioden 2012-2015 prioritera att utveckla forum för dialog där kulturaktiva ungdomar kan mötas samt utveckla metoder som stärker ungas delaktighet och inflytande i kulturpolitikens utformning. Särskilda utvecklingsmedel kommer att sökas för detta ändamål.

3. KULTURPOLITISKA UTGÅNGSPUNKTER

NATIONELLA MÅL

En grundläggande utgångspunkt för den nationella kulturpolitiken är att stat, landsting/regionförbund samt kommunerna tar ett gemensamt ansvar för kulturpolitikens genomförande. De nationella målen styr den statliga kulturpolitiken, men har också en vägledande funktion för kommuner, landsting och regionförbund. Den regionala kulturplanen kommer att värderas i förhållande till hur väl insatser och verksamheter svarar mot de nationella målen:

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan inom kulturområdet,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

REGIONAL UTVECKLINGSSTRATEGI (RUS)

Region Västerbotten har länets tillväxt och utveckling i fokus. Det regionala utvecklingsarbetet handlar ytterst om att Västerbottens län ska utvecklas positivt på ett sätt som ökar dess attraktionskraft och skapar bästa möjliga förutsättningar för länets medborgare att kunna ha bra livsvillkor. En positiv regional utveckling skapar sysselsättning, god tillgång till utbildning, fritid och kultur, ett bra boende och en god samhällsservice. Visionen för utvecklingsarbetet är:

Västerbottens län är ledande i Nordeuropas regioner med arbetet för en hållbar utveckling präglad av ett kunskapsdrivet och konkurrenskraftigt näringsliv. Länet inrymmer norra Sveriges mest attraktiva livsmiljöer med mångfald och tillgänglighet till arbete, boende, kultur,

fritid, studier och omsorg och där människor känner delaktighet och engagemang. År 2013 ska Västerbottens län ha 270 000 invånare. (Västerbottens läns utvecklingsstrategi 2007–2013).

Region Västerbotten har sedan januari 2011 i uppdrag att arbeta för ett utvecklat och mångsidigt kulturliv. Genom helhetssyn, initiativtagande och strategisk medfinansiering ska regionförbundet bidra till förnyelse, mångfald och utveckling av kulturverksamheter och kulturprojekt. Utveckling av kulturlivet är ett av de sex områden som prioriteras i den Regionala utvecklingsstrategin.

KULTURPOLITISKA MÅL FÖR LÄNET

Västerbottens läns regionala kulturpolitik bedrivs utifrån ett synsätt baserat på kulturens grundläggande egenvärde och utgår från de nationella kulturpolitiska målen. Kultur ska vara fri, dynamisk och ifrågasättande. Kulturella värden, det vill säga estetiska, andliga, sociala, historiska och symboliska värden, liksom mångfald är viktiga för samhällsutvecklingen och skapar goda förutsättningar för både hälsa, livsmiljö, regional tillväxt och demokratisk utveckling.

Västerbottens läns kulturpolitik har som målsättning att bidra till långsiktiga lösningar och samarbeten som tillgodoser invånarnas behov och rätt till ett mångsidigt och kvalitativt kulturutbud oavsett bostadsort i länet. I detta arbete ska invånarnas kreativitet, initiativförmåga och eget skapande tas tillvara och ges utrymme att utvecklas.

De regionala målen för det kulturpolitiska arbetet är:

- Ökad tillgänglighet och delaktighet i syfte att möjliggöra allas rätt till kulturupplevelser,
- Utvecklingen av kulturlivet med särskilt fokus på barn och unga,
- Främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- Ökad samverkan inom kultursektorn och mellan kultur och andra samhällsområden,
- Främja kultur som drivkraft för tillväxt och som resurs för besöksnäringen,
- Stärka kunskapsutveckling, forskning och bildning.

3. KULTURPOLITISKA UTGÅNGSPUNKTER

STRATEGISKA UTVECKLINGSOMRÅDEN

Region Västerbotten har definierat ett antal strategiska utvecklingsområden för perioden 2012–2015. Förutsättningar och villkor för kulturskapare ser mycket olika ut. Inom exempelvis scenkonsterna finns frågor som förenar aktörerna, men också behov och ambitioner som skiljer dem åt. I syfte att tydliggöra den regionala kulturpolitikens utgångspunkter och kulturplanens målsättningar, har ett antal områden pekats ut som särskilt angelägna under kulturplanens tidsperiod. Dessa områden har identifierats utifrån de utvecklingsfrågor som tas upp inom respektive kulturområde samt i förhållande till de dialogmöten som har genomförts med de regionala kulturaktörerna, professionella kulturskapare, länets politiker, medborgare och föreningslivets företrädare under våren 2011. En del av utvecklingsområdena omfattar insatser som kommer att kräva utökade ekonomiska resurser för att kunna genomföras.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken under perioden 2012–2015 fokusera på följande strategiska utvecklingsområden:

- Insatser för att öka deltagande i kulturlivet
- Insatser för att öka tillgänglighet till kultur
- Insatser för att stärka delaktighet och inflytande för barn och unga
- Insatser som främjar samisk och nationella minoriteters kultur
- Insatser för att utveckla och tillgängliggöra länets kulturarv och kulturmiljöer
- Insatser som förbättrar villkoren för konstnärligt skapande
- Insatser som främjar internationella och interkulturella utbyten och samarbeten
- Insatser som stödjer mellankommunala och mellanregionala samarbeten
- Insatser som lyfter fram kultur som hälsofrämjande faktor
- Insatser som främjar tillväxt inom kulturella och kreativa näringar
- Insatser som främjar långsiktiga effekter av det europeiska kulturhuvudstadsåret 2014.

4. KULTURPLANENS FRAMTAGANDE

Västerbottens läns kulturplan pekar ut färdvägen för Region Västerbottens kulturpolitiska arbete under perioden 2012–2015. Kulturplanen är underlag för hur de offentliga insatserna till regional kulturverksamhet ska fördelas. Utgångspunkten för kulturplanens prioriteringar är de nationella kulturpolitiska målen samt de regionala strategier som styr länets tillväxtarbete. Kulturplanen utgör underlag för överläggning mellan Statens kulturråd och Region Västerbotten om det statliga stödet till Västerbottens regionala kulturverksamheter år 2012. Den regionala kulturplanen är ett kulturpolitiskt dokument som fastställs av Region Västerbottens högsta beslutande organ, förbundsfullmäktige.

SAMVERKANSMODELLEN

En ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet har införts i Sverige. Denna förändring inleddes med regeringens proposition *Tid för kultur* (SOU 2009/10:3) och betänkandet *Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet* (SOU 2010:11). Den nya samverkansmodellen innebär att landsting eller motsvarande regional part ges möjlighet att ta ansvar för att fördela statsbidraget till de regionala kulturverksamheterna. I modellen ingår, i ett första steg, det statliga stödet till professionell teater- dans- och musikverksamhet, museiverksamhet, biblioteksverksamhet, konst- och kulturfrämjande verksamhet, regional arkivverksamhet, filmkulturell verksamhet och hemslöjdsfrämjande verksamhet.

REGIONAL KULTURPLAN

Samverkansmodellen förutsätter att Region Västerbotten tar fram en kulturplan i samverkan med länets kommuner och i samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället. Kulturplanen ska visa hur länet avser att fördela det statliga stödet. I Kulturdepartementets *Förordning om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet* (2010:2012) finns villkoren för bidragsgivningen, samt generella anvisningar till vad som menas med en regional kulturplan.

Kulturplanen är en beskrivning av länets regionala kulturverksamheter och dess utvecklingsområden. Vidare är den en beskrivning av länets kulturpolitiskt prioriterade utvecklingsområden. Syftet med den regionala kul-

turplanen är att fungera som ett underlag för de beslut som Statens kulturråd fattar rörande de statliga stöden till länet. Den kommer att värderas utifrån de nationella kulturpolitiska målen och särskild vikt läggs vid de prioriterade områdena barn och unga, jämställdhet, tillgänglighet och mångfald. Övergripande syfte med den nya modellen och de regionala kulturplanerna är att stärka engagemanget för kultur i länet och ge fler möjlighet att delta i kulturpolitikens utformning i länet.

Kulturplanen kommer att följas upp och revideras årligen i samråd med kommunerna, det professionella kulturlivet, civilsamhället och Statens kulturråd. Samverkan med länets kommuner och kulturliv är en grundläggande förutsättning för den fortsatta regionala kulturpolitikens genomförande.

SAMVERKANSPROCESSEN

Arbetet med Västerbottens läns kulturplan inleddes under 2010. En regional kulturstrategi fastställdes i december 2010 och i februari 2011 tog Region Västerbotten fram en handlingsplan för kulturplanens framtagande. Enligt förutsättningarna för samverkansmodellen ska den regionala kulturplanen tas fram i samverkan med länets kommuner och i samråd med det professionella kulturlivet och civilsamhället. I Västerbottens län genomfördes lokala kulturdialoger i kommunerna och regionala samråd med de regionala kulturverksamheterna och olika grupper av professionella kulturutövare.

Det genomfördes 21 kulturdialoger i länets kommuner. I flera kommuner anordnades två kulturdialoger, en dagtid och en kvällstid. Från Region Västerbotten deltog politiker och tjänstemän samt företrädare för länets kulturbolag. Alla möten har dokumenterats och kommunerna har skickat in en inventering av sina kulturella resurser som underlag till kulturplanen. Skellefteå kommun skrev under våren 2011 en kulturplan för kommunen och höll med anledning av det arbetet elva samråd med medborgare och kulturaktörer i Skellefteå kommun. Region Västerbottens kulturberedning fanns representerad med en ledamot även på dessa möten.

Kulturdialogerna har kännetecknats av en jämn fördelning av män och kvinnor och det har varit bra upp-

4. KULTURPLANENS FRAMTAGANDE

slutning till mötena. En återkommande fråga har varit hur man kan engagera ungdomar i kulturlivet. CERUM – Centrum för regionalvetenskap vid Umeå universitet har deltagit i de lokala kulturdialogerna i syfte att dokumentera och analysera dessa möten. Resultaten finns presenterade i arbetsrapporten *Mot verkan! Via samverkan: En rapport om Region Västerbottens samverkansamtal i skapandet av 2012 års kulturplan* (CERUM arbetsrapport nr 35/2011) skriven av Richard Ström.

Samrådsmöten har genomförts med bland annat de regionala kulturverksamheterna, professionella kulturskapare, regionala organisationer och folkbildningen. En lista på de samrådsmöten som genomförts finns i en bilaga till kulturplanen.

En regional kulturkonferens genomfördes 8–9 juni i Lycksele, med bred uppslutning från länets kommuner och kulturliv och här gavs tillfälle att diskutera kulturpolitikens och samverkansmodellens utgångspunkter. Kul-

turplanen skickades ut på remiss till länets kommuner och regionala kulturverksamheter under perioden 25 augusti – 5 september. Den regionala kulturplanen fastställs av förbundsfullmäktige den 17 november.

Under en höstvecka i oktober står rörlig bild i centrum genom festivalen MOVE. Västerbottens Amatörfilmfestival (VAFF), en filmtävling för västerbottensk kortfilm och skolbiofestivalen Tjugo5 är två av flera programpunkter under veckan.
Foto: Region Västerbotten

5. KULTURPOLITISK ORGANISATION

Den 1 juni 2010 beslutade Västerbottens läns landsting att överföra den regionala kulturverksamheten till Region Västerbotten. Region Västerbotten är ett kommunalförbund med landstinget och länets kommuner som medlemmar.

REGION VÄSTERBOTTEN

Region Västerbotten ansvarar för den regionala kulturverksamheten från och med år 2011. Förbundsfullmäktige har tillsatt en kulturberedning som har till uppgift är att vara beredningsorgan till regionstyrelsen inom uppdraget att bedriva regional kulturverksamhet och även verkställa av styrelsen givna uppdrag. Kulturberedningen utövar den politiska styrningen av Länsbiblioteket i Västerbotten och Film i Västerbotten. Region Västerbotten ska som regionalt organ utveckla och stimulera kulturaktiviteter som bedrivs i kommunerna, av organisationslivet, av regionala kulturinstitutioner och det fria kulturlivet. Arbetet utförs genom aktivt ägande i bolag, verksamheter och projekt i egen regi, bidrag till organisationer, medfinansiering av projekt samt deltagande i nätverk, organisationer och processer. Arbetet sker i samverkan med aktörer i och utanför länet, både nationellt och internationellt.

LÄNSSTYRELSEN I VÄSTERBOTTEN

Ansvar för kulturmiljövården i länet ligger hos Länsstyrelsen och delas med museerna, ett förhållande som kräver ett aktivt samarbete. Länsstyrelsen fördelar bidrag till kulturmiljövårdsarbetet. Denna fördelning ska primärt bidra till bästa möjliga kulturmiljönytta och ska också ligga i linje med Region Västerbottens kulturplan.

KOMMUNERNA

Kommunerna är självbestämmande när det gäller utformningen av den lokala kulturpolitiken och har ansvar för lokal utveckling av verksamheter och projekt. Utbud och infrastruktur skiljer sig åt mellan kommunerna. Umeå, Lycksele och Skellefteå kommun är tillsammans med Region Västerbotten huvudman för regionala kulturinstitutioner och tillhandahåller också lokaler till dessa. Musikskolor, kulturskolor, bibliotek, studieförbund och föreningsliv bygger tillsammans det lokala kulturlivet, utifrån respektive kommuns särskilda förutsättningar. De kommunala kulturverksam-

heterna i länet är organiserad på olika sätt. Kulturfrågorna ingår tillsammans med fler politikområden i de flesta kommunerna. Umeå och Skellefteå kommuner är de två som har egna kulturnämnder.

Bjurholms kommun:

Kultur- och utbildningsnämnden ansvarar för kommunens kultur- och barnomsorg samt för det offentliga skolväsendet. Bibliotekschefen handlägger frågor om kultur och bibliotek. Kulturdialog 23 maj 2011.

Dorotea kommun:

Kultur- och utbildningsnämnden ansvarar för kulturverksamheten i kommunen. Bibliotekschefen handlägger frågor om kultur och bibliotek. Kulturdialog 5 maj 2011.

Lycksele kommun:

Kultur- och utbildningsnämnden ansvarar för kulturverksamheten i kommunen. Kultur- och utbildningsförvaltningen handlägger frågor om kultur. Kulturdialoger 10 maj 2011.

Malå kommun:

Kommunstyrelsen ansvarar för kulturverksamheten i kommunen. En särskild fritids- och kulturenhet inom Tekniska avdelningen handlägger frågor om kultur. Kulturdialog 19 maj 2011.

Nordmalings kommun:

Barn- och utbildningsnämnden ansvarar för kulturverksamheten i kommunen. Bibliotekschefen är verksamhetsansvarig. Kulturdialog 12 april 2011.

Norsjö kommun:

Allmänna utskott bereder frågor som ska upp i kommunstyrelsen och kommunfullmäktige, bland annat frågor rörande kultur och skolkultur. Under verksamheten Utveckling och tillväxt finns enheten för bibliotek som handlägger kulturfrågor. Kulturdialoger 19 maj 2011.

Robertsfors kommun:

Tillväxtutskottet svarar för allmänskulturen samt näringslivsverksamhet, information samt fritidsfrågor. Kommunledningskontoret handlägger frågor om kultur. Barn- och utbildningsutskottet svarar för biblioteksverksamheten. Barn- och utbildningskontoret

5. KULTURPOLITISK ORGANISATION

handlägger biblioteksfrågorna. Kulturdialoger 17 maj 2011

Skellefteå kommun:

Kulturnämnden ansvarar för kulturverksamheten i kommunen. Skol- och kulturkontoret handlägger frågor om kultur och bibliotek. Kulturdialog 15 juni 2011.

Sorsele kommun:

Barn- och utbildningsnämnden ansvarar för kulturverksamheten i kommunen. Biblioteks- och kulturchefen handlägger frågor om kultur. Kulturdialog 14 april 2011.

Storumans kommun:

Fritids-, kultur- och utbildningsnämnden ansvarar för kulturverksamheten i kommunen. Förvaltningen för kultur, fritid och utbildning handlägger frågor om kultur. Kulturdialoger 31 mars och 4 april 2011.

Umeå kommun:

Kulturnämndens ansvarsområden är allmän kulturverksamhet och biblioteksverksamhet. Umeå Kultur är uppdelad i två verksamhetsområden - Allmänculturen och Biblioteken. Kulturdialoger 23 mars och 4 april 2011.

Vilhelmina kommun:

Kultur- och utbildningsnämnden ansvarar för kulturverksamheten i kommunen. Kultur- och utbildningsförvaltningen handlägger frågor om kultur. Kulturdialoger 5 maj 2011.

Vindelns kommun:

Utbildnings- och fritidsnämnden ansvarar för den kommunala musikskolan och biblioteksverksamheten. Biblioteks- och kulturchefen handlägger frågor om kultur. Kulturdialoger 11 april 2011.

Vännäs kommun:

Barn- och utbildningsnämnden ansvarar för den kommunala musikskolan, biblioteksverksamheten och förverkligandet av kommunens kulturpolitiska mål. Kulturdialog 9 maj 2011.

Åsele kommun:

Kultur- och fritidsnämnd. Avdelningen för Kultur & Fritid arbetar med allt från Åsele Marknad, kontakter med föreningslivet, motions- och fritidsanläggningar till turism och kultur. Kulturdialog 5 maj 2011.

I dialogerna med kommunerna har det tydligt framkommit att man vill att dessa möten ska fortsätta och utvecklas vidare. Region Västerbotten planerar att under 2012 genomföra minst en kulturdialog i varje kommun. Exempel på konkreta behov som framkommit genom den inventering som gjorts i kommunen i samband med kulturplanen:

Ökade resurser till arrangemang, utställningar, föreläsare, författare, bokbuss.

Behov av resande pedagoger och konsulenter inom kultursektorn.

Visning av kommunens konst och stöd till kommunala konstinventeringar.

Utveckling av musikskola.

Synliggöra lokala författare och konstnärer.

Arrangemangskalender.

Fördjupad samverkan mellan kommuner.

Mer stöd till lokala initiativ.

Digital bio. Arrangörssamverkan. Delaktighet i regionala utvecklingsprojekt.

Deltagande i regionala satsningar till det europeiska kulturhuvudstadsåret 2014.

Kulturarrangemang kopplade till turistnäringen. Gemensam marknadsföring.

Samlingslokaler och mötesplatser. Fasta scener. En "påse pengar" till små utvecklingsprojekt/ arrangemang.

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

I följande kapitel beskrivs länets kulturinstitutioner och regionala verksamheter, tillsammans med en kort allmän beskrivning av den kulturella infrastrukturen inom respektive kulturområde. Den regionala kulturverksamhet som omfattas av det statliga stödet är: professionell teater- dans- och musikverksamhet, museiverksamhet, biblioteksverksamhet, konst- och kulturfrämjande verksamhet, regional arkivverksamhet, filmkulturell verksamhet och hemslöjdsfrämjande verksamhet.

6.1 TEATER

Västerbottens läns teater- och scenkonstliv är djupt rotat i den västerbottniska myllan med ett stort folk- rörelsebaserat arrangörsled bestående av musik- och teaterföreningar, spridda över länets femton kommuner. Av dessa utmärker sig Umeå Teaterförening som Sveriges största. Även producentledet är välutvecklat. Här finns en aktiv länsteater, Västerbottensteatern, som är baserad i Skellefteå, samt fem etablerade fria teatrar. Länet har dessutom ett antal enskilda företagare och entreprenörer inom scenkonstområdet samt flera konsulenter inom teaterområdet.

Västerbottens berättartraditioner har på olika sätt förvaltats av länets teatrar. Berättarfestivalen i Skellefteå lyfter fram scenkonstens möjligheter att gestalta berättandet och som en del av festivalen utses Årets berättarkommun i länet. Festivalen är ett kulturturistiskt arrangemang vars attraktionskraft även sträcker sig utanför Sveriges gränser. Berättarfestivalen är ett samarbetsprojekt som involverar flera kulturaktörer i och utanför Sveriges gränser. De som medverkar i att genomföra festivalen är Skellefteå kommun, Skellefteå museum, Västerbottens museum och Västerbottensteatern.

NULÄGE OCH FRAMTID

Västerbottensteatern

Västerbottensteatern är länsteater med ett regionalt ansvar att producera, främja, stärka och utveckla teater och annan scenisk konst. Bolaget ägs av Region Västerbotten och Skellefteå kommun. Verksamheten kännetecknas av hög konstnärlig kvalitet, mångfald, attraktionskraft och tillgänglighet. Cirka 20 olika produktioner erbjuds årligen och utbudet omfattar sto-

ra och små föreställningar för vuxna, berättarteater, skolteater, sommarteater och interaktiv teater. På repertoaren finns alltid föreställningar som produceras och spelas för barn. Turnéverksamheten är stor och sker i hela Norrland och även i de södra delarna av Sverige. Med utvecklingsprojektet Rum för Teater har Västerbottensteatern tagit fram ett koncept för att kunna spela fler föreställningar på mindre scener i länet. Västerbottensteatern har en amatörteaterkonsulent som arbetar med länets amatörteaterföreningar.

Barn och unga är en prioriterad målgrupp och Västerbottensteatern har genom sin avdelning Unghästen en kontinuerlig samverkan med den unga publiken. Unghästen erbjuder länets skolor interaktiva teaterföreställningar som tar upp ämnen som engagerar ungdomar, till exempel alkohol, mobbning och sex. Under 2000-talet har Västerbottensteatern utvecklats till en av Sveriges ledande berättarteatrar. Berättarfestivalen i Skellefteå är en viktig gemensam samlingspunkt och manifestation av länets berättarverksamhet. För Västerbottensteatern är festivalen ett sätt att ytterligare förstärka sin profil som professionell arena för berättarkonsten. Utvecklingsarbetet kring Berättarfestivalen är prioriterat, utifrån syftet att säkra dess framtida existens. Internationella samarbetsprojekt med fokus på gästspel, utbyten och gemensamma produktioner är också ett prioriterat utvecklingsområde. Västerbottensteatern har idag samarbetspartners i bland annat Finland, Skottland, England och Ryssland. Det finns dock behov av ett utökat stöd till det internationella arbetet.

Västerbottensteaterns prioriterade utvecklingsområden omfattar, förutom Berättarfestivalen och internationellt arbete, också utvecklingen av arbetet med ungdomar, behovet av nya lokaler, ökad tillgänglighet genom olika tekniska lösningar och samverkan, samt stärkt stöd till turnéverksamheten. Skellefteå kommun har beslutat prioritera utvecklingen av ett nytt hus för scenkonsten. För Västerbottensteatern skulle det innebära förbättrade möjligheter att tillfredsställa en större och alltmer engagerad publik. Det skulle också innebära att Västerbottensteatern får möjlighet att utvecklas i lokaler som är bättre anpassade för verksamheten.

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

Giron sámí teáhter

Med uppdrag att bedriva professionell scenkonst med den samiska kulturen som grund har Giron sámí teáhter blivit en del av det samiska kulturlivet och en angelägenhet för hela Sverige. Teatern har varit verksam sedan 1992 och har en egen scen och lokaler för administration i Kiruna. Teatern är också verksam i Tärnaby, Storumans kommun, med avdelningen Dearná Siida, som bedriver amatörteaterverksamhet. Giron sámí teáhter är en turnerande institutionsteater och finansieras genom statligt anslag från Jordbruksdepartementet via Sametinget samt anslag från Kiruna och Storumans kommuner, Norrbottens läns landsting och Region Västerbotten. Giron sámí teáhter ser i likhet med andra aktörer inom scenkonstbranschen behovet av att utveckla arrangörsledet och de ekonomiska förutsättningarna för turnerande teatrar. Under 2011 har en utredning påbörjats som granskar möjliga förändringar av teaterns organisation och finansiering.

Fria teatrar

Det finns flera fria teatrar i länet, av vilka fem är anslutna till Teatercentrum; Ögonblicksteatern, Profilteatern, Skuggteatern och Dockteatern Månstjärnan baserade i Umeå kommun samt Teater Mila, som har sin bas i både Norr- och Västerbotten (Burträsk). Tre av dessa har en egen fast scen. Flera av teatrarna utmärker sig nationellt genom att de belyser genusfrågor, normkritik och tillgänglighetsaspekter i sin verksamhet. De fria teatrarnas regionala och statliga stöd är kopplat till ett krav på satsning på barn och ungdomsproduktioner. I dagsläget spelar samtliga fria teatrar minst en, ofta nyproducerad, produktion för barn eller ungdomar per år. Många varvar scenkonstproduktioner med pedagogiskt arbete, ibland som en del av Skapande skola. De fria teatergrupperna turnerar såväl inom som utom länet.

Teatercentrum Norra regionen

Teatercentrum Norra är en rikstäckande organisation för och med teatrar och individer verksamma inom den fria teaterkonsten. Verksamheten finansieras av Teatercentrum nationellt och de fyra nordligaste länen. Teatercentrum driver avtals- och arbetsgivarfrågor, arrangerar kompetensutveckling och leder ett

informationsarbete för att främja de fria teatrarnas situation. Teatercentrum har fyra regionala kanslier varav det norra ligger i Umeå. Teatercentrum Norra företräder åtta medlemsteatrar fördelade över Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten, samt ett antal individuella medlemmar.

Amatörteater

Västerbottensteatern i Skellefteå har en amatörteaterkonsulenttjänst vars uppdrag är att stötta och utveckla länets amatörteaterverksamhet, bland annat genom hjälp med manusutveckling, regi eller utbildning i exempelvis gestaltning eller improvisation. I Västerbotten finns bland annat amatörteaterföreningarna Grotteatern i Umeå, Burträsk Teaterforum, Robertsfors musiksällskap samt Vilhelmina Amatörteater.

Riksteatern Västerbotten

Den ideella föreningen Riksteatern Västerbotten är huvudman för den regionala konsulentverksamheten inom teaterområdet och har två konsulenttjänster placerade i Umeå. Föreningen har länets musik- och teaterföreningar som anslutna medlemmar och är en regional del av Riksteatern men agerar självständigt gentemot den nationella rörelsen. Riksteatern Västerbottens länsuppdrag är att via konsulentkompetens understödja och utveckla länets scenkonstarrangörer och förmedla professionell och kvalitativ scenkonst från nationella och regionala producenter. Kulturlivet i länet ska stärkas genom erbjudandet av utbildningstillfällen och utbudsdagar i samarbete med olika aktörer på lokal, regional och nationell nivå. Riksteatern handlägger två stödformer till arrangörer: Arrangörstödet och Småplatsstödet.

Riksteatern Västerbotten har tillsammans med Jämtlands, Västernorrlands och Norrbottens läns teaterkonsulenter ett förmedlingsuppdrag gentemot de kommunala samordnare som arbetar med barn och ungdomskulturutbudet i skolan. Ett gemensamt utbud för de fyra länen sammanställs årligen och presenteras på www.scenkonsteninorr.se. Syftet är att underlätta planering och samordning. Resultatet har bland annat gett ökad kompetens inom arrangörsledet och en breddad arbetsmarknad för länets produ-

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

center. Det länsövergripande samarbetet har också lett fram till en gemensam utbudsdag riktad till de fyra länens samtliga arrangörsföreningar. Samarbetet över länsgränserna tydliggör bland annat skillnader i arbetssätt och är fortsatt viktigt för ökad samordning.

Musik- och teaterföreningar i Västerbotten

Ett starkt producentled är direkt relaterat till ett starkt arrangörsled och folkrörelselänet Västerbotten är ett av landets starkaste Riksteaterfästen med arton arrangerande teater- och musikföreningar spridda över hela länet. En mycket hög andel av befolkningen besöker de föreställningar som erbjuds. Teaterföreningarnas ideella engagemang är viktigt för länets kulturliv, både i centralorterna och i byarna. Tillkomsten av nya arrangörsföreningar som arbetar med scenkonst är ett prioriterat utvecklingsområde, utifrån syftet att bredda utbudet och nå nya målgrupper som mottagare av scenkonstutbudet. Föreningarnas ekonomiska förutsättningar har i många kommuner gradvis försämrats under senare år.

Norrscen

Norrscen är ett samarbetsforum mellan Västerbottensteatern, Norrbottensteatern, Jämtlands läns teater och Teater Västernorrland. Samarbete sker kring kompetensutveckling, turnéer och gästspel i de fyra länen. I detta forum förs en diskussion kring framtagande av en gemensam produktion till det europeiska kulturhuvudstadsåret 2014.

REGIONALT TILLVÄXTARBETE

Teaterverksamheten i Västerbotten bidrar på flera sätt till den regionala tillväxten. Västerbottensteatern deltar i samhällsutvecklingen genom produktion av angelägna föreställningar och möten med publik och arrangörer. Även genom deltagande i samarbetsprojekt, både lokala, regionala, nationella och internationella bidrar teatern till att stärka länets attraktivitet. Fler-talet av teatrarna i länet har program och föreställningsverksamhet som köps in till företagsutbildningar, kurser och konferenser. Samarbete med näringslivet i form av utbyte av tjänster är den vanligaste formen av sponsring. Med sommarteater och föreställningar vid länets besöksmål skapas förutsättningar för upplevelser som stärker länets besöksnäring.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Stärka utbudet av barn- och ungdomsteater i hela länet
- Stärka det regionala samarbetet och samverkan med övriga Norrlandsregioner
- Främja Västerbottensteaterns förutsättningar att verka som länsteater
- Stärka förutsättningarna för länets fria teatrar
- Aktiviteter som bidrar till att stärka varumärket Västerbotten – berättarnas län
- Stärka och utveckla länets arrangörer, med särskilt fokus på unga arrangörer
- Se över turné- och arrangörstödet i länet och i samverkan med de tre nordliga länen
- Länsövergripande samarbete och projekt inför kulturhuvudstadsåret 2014.

6.2 MUSIKTEATER, MUSIK OCH DANS

Västerbottens många duktiga musikskapare har under årens lopp medverkat till att bygga upp ett framgångsrikt musikliv, som också sträcker sig långt utanför länets gränser. I länet finns flera musikgrupper med hela världen som sin scen, vilket även genererar att många internationella band väljer att utföra spelningar i Västerbotten. En mängd olika musikfestivaler anordnas årligen i länet. Trästockfestivalen i Skellefteå, Umeå Internationella Jazzfestival, scenkonstfestivalen MADE, Folkmusikfestivalen i Umeå, Umeå Open och Holmöns visfestival är några exempel. Folkmusiken är stark och engagerar människor i alla åldrar och det samma gäller länets körliv. I Umeå finns det omkring 80 körer, i Skellefteå drygt 70 och i övriga länet finns ytterligare ca 20 körer.

Kännetecknande för länets musikliv är att utvecklingen till stor del drivits av ideella krafter. Några av de ideella musikföreningar som är verksamma i länet idag är bland andra Kulturföreningen Mullberget i Skellefteå, Kulturföreningen Humlan i Umeå, Musikföreningen GLÖD i Vilhelmina, Musikföreningen VOLYM i Lycksele och föreningen Rock Out Wild i Sorsele. De arrangerar festivaler och musikarrangemang, ofta i form av projekt som hämtar sin inspiration från D:I:Y

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

(do it yourself) rörelsen. Dessa föreningar är viktiga drivkrafter och spelar tillsammans med studieförbunden och länsmusikens företrädare en viktig roll för ungas kulturutövande.

I Västerbottens län finns ett av Sveriges fem operahus och med sin professionella symfoniorkester, den enda norr om Gävle, och övriga verksamhetsgrenar skapar NorrlandsOperan varje år ett konstnärligt utbud som riktar sig till hela länet. Danskonsten i Västerbotten är i ständig utveckling och genom NorrlandsOperan har länet en av Sveriges största scener för gästspel av samtida dans. Ytterligare scener för dansgästspel finns i Skellefteå, Lycksele och Vilhelmina, men även många mindre orter tar emot dansgästspel i större eller mindre format.

NULÄGE OCH FRAMTID

NorrlandsOperan

NorrlandsOperan har utvecklats från en regional operaensemble till ett scenkonsthus med regionala uppdrag och stor konstnärlig bredd i verksamheten. Utifrån visionen "NorrlandsOperan – en spelplats för nya uttryck" ska NorrlandsOperan genom sina verksamheter söka och öppna nya konstnärliga vägar, nå nya publikgrupper, skapa mångfald, väcka känslor och vara en del av samtidsdebatten.

NorrlandsOperan AB ägs av Region Västerbotten och Umeå kommun. I det regionala ansvaret ingår att producera, främja, stärka och utveckla opera, musikteater, musik, dans och annan scenisk verksamhet. NorrlandsOperans uppdrag från Region Västerbotten omfattar två delar, dels ett regionalt musikuppdrag där man ska stödja och utveckla hela länets musikliv, dels ett uppdrag att utveckla, förnya och tillgängliggöra den professionella scenkonsten i länet. I bolaget ingår symfoniorkester, opera, dans, musik samt Vita kuberna, ett utställningsrum för samtida konst. NorrlandsOperan har årligen flera internationella gästspel, bland annat som en del av de årliga festivalerna MADE och Umeå Jazzfestival. Dessa festivaler drivs för närvarande i projektform på uppdrag av Umeå kommun, men målsättningen är att de ska bli en del av det regionala verksamhetsuppdraget.

NorrlandsOperan producerar årligen två till fyra operauppsättningar. Varje år går operaproduktioner på turné via Norrlands nätverk för Musikteater och Dans (NMD). NorrlandsOperan är en aktör på den internationella operakartan, inte minst för dess samarbeten med andra större operahus i världen. Olika former av samarbeten drivs också via nätverk och branschorganisationer. I planeringen till kulturhuvudstadsåret ingår, förutom sceniska produktioner av stor internationell angelägenhet och kvalitet, bland annat anordnandet av Svensk scenkonsts branschdagar och ett satellitmöte med IETM – International Network for Contemporary Performing Arts. Vidare har NorrlandsOperan som målsättning att stå som värd för Folk- och världsmusikgalan 2014 och att året innan anordna Nationellt Showcase: Musik för ung publik.

En av de större satsningarna inför kulturhuvudstadsåret är projektet River Stories. Detta projekt omfattar ett interdisciplinärt utforskande av länet och dess relation till älvarna med workshops och uppföranden utmed älven som resultat. Målsättningen är att skapa regional förankring och delaktighet. NorrlandsOperan står också för aktiviteter i projektet Rock Art in Sápmi, som drivs av Västerbottens museum. Till 2014 kommer NorrlandsOperan producera Fair Opera – en fullskalig operaföreställning, där musik, text och dans utformats av unga människor från olika länder i bland annat Europa och Asien. Fyra ämnen från FN:s Barnkonvention utgör basen för projektet; rättvisa, värdighet, utveckling och yttrandefrihet.

Det som i dag är NorrlandsOperans Symfoniorkester var från början en militär blåsorkester som bildades redan 1841. I dag består orkestern av 47 yrkesmusiker, varav många även framträder i olika kammarmusiksammanhang. De spelar samtida musik, samtidigt som man vårdar en anrik musikskatt. Symfoniorkestern har kontinuerlig samverkan med svenska tonsättare genom aktiva kompositionsbeställningar. Sedan 2008 arbetar man med ett så kallat hustonsättersystem, där en nära konstnärlig relation skapas till en specifik tonsättare. Utöver den ordinarie konsertverksamheten spelar orkestern en viktig roll som operakapell. Orkestern genomför sin verksamhet i första hand i Umeåregionen, men turnerar även i länet samt i de

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

övriga tre Norrlandslänen, i Sverige och utomlands. Det finns bara två scener i länet som kan ta emot hela symfoniorkestern, i Skellefteå och Umeå, varmed turnéer i länet sker med mindre ensembler.

NorrlandsOperan Musik bedriver sitt arbete utifrån ett uppdrag som omfattar konsert- och festivalproduktion, stödaktiviteter till lokala arrangörer och föreningar, pedagogiska insatser, samarbets- och utvecklingsprojekt samt internationella samarbeten. Tonvikten ligger på andra musikaliska uttryck än västerländsk konstmusik. Målet är ett väl utvecklat och vitalt musikliv i länet med hög konstnärlig kvalitet och att ett utbud av konserter erbjuds hela länet. En stor del av verksamheten riktar sig till barn och ungdomar. Utöver turnerande föreställningar bedrivs ett antal projekt som har till syfte att stärka ungas eget skapande och deltagande. Samlingsnamnet för dessa projekt är MOSAIK. Kommande utvecklingsarbete omfattar ökade satsningar på verksamhet för barn och unga, i detta arbete ingår ett fortsatt arbete med Musik Direkt. I och med Rikskonserterns nedläggning och inrättandet av Statens musikverk, har nya förutsättningar skapats, som bland annat ställer nya krav på konstnärlig skärpa, organisation och projektfinansiering. Här kan NorrlandsOperan fylla en viktig regional roll. Arrangörstödet är en prioriterad fråga för NorrlandsOperan och från och med 2012 kommer utvecklingsarbetet planeras och genomföras genom en utökad regional samverkan. I arbetet ingår en utveckling av fler arrangörssystem i länet.

Vita kuben är NorrlandsOperans utställningsrum för samtida ljud-, video- och performancekonst. Utställningarna erbjuder en mix av lokal, nationell och internationell samtidskonst. Vita kuben är medlem i IASPIS, konstnärnämndens program för internationella samarbeten.

NorrlandsOperans dansscen är kraftfull och räknas som en av Sveriges mest etablerade och betydelsefulla. Det är en viktig plattform för samtida dans och här erbjuds publiken ta del av det experimentella och nyskapande såväl som det etablerade och mer traditionella. Dansavdelningen etablerades 2005 och har lockat en ny, yngre publik till dansscenen. Genom

egna produktioner, samarbeten och gästspel presenteras varje år ett tjugofemtal olika dansföreställningar. Utbildningsinsatser, förstärkning av länets infrastrukturer för dans, residensverksamhet och egen produktion/samproduktion, med särskilt fokus på lokala unga professionella dansare är några av dansverksamhetens huvudområden. Man har också flera långsiktiga internationella samarbeten. I Umeå medverkar NorrlandsOperan Dans till utvecklingen av nytt scenkonstprogram vid Umeå universitet och samarbetet med Balettakademien och gymnasiernas dansprogram kommer att fortsätta under de kommande åren. Prioriterade utvecklingsområden för dansverksamheten vid NorrlandsOperan är att tillgodose behovet av konstnärlig och dansteknisk vidareutbildning för professionella dansare samt dansare under utbildning. Ytterligare ett utvecklingsområde är arbetet med professionella danskonstnärer som har sin bas i länet, med särskilt fokus på europeiska samarbetsprojekt mellan unga koreografer.

NorrlandsOperan är huvudman för Dans i Västerbotten, en verksamhet som arbetar utifrån ett uppdrag från Region Västerbotten och med stöd av Statens kulturråd. Verksamheten ingår i NorrlandsOperan Dans, vilket skapar förutsättningar för effektiva samarbeten. Dans i Västerbotten ingår i flera olika samarbeten och nätverk på lokal, regional och nationell nivå. Det internationella samarbetet sker genom Barents dansråd och NorrlandsOperans partners. Huvuduppdrag för Dans i Västerbotten är att verka för att dans ges större plats i invånarnas vardag, med fokus på barn och unga, öka kunskapen om danskonsten i länet, vara ett stöd för dem som yrkesmässigt eller på fritiden vill arbeta med och för danskonsten samt bidra till att stärka dansens ställning i länet.

Dans i Västerbotten distribuerar dansföreställningar för ung publik, samt kringaktiviteter, till skolor och arrangörer i hela länet. Ett regionalt programråd med representanter för Vilhelmina, Skellefteå, Lycksele och Umeå kommun beslutar vilka föreställningar som ska distribueras. Dans i Västerbotten arbetar också med utveckling och stöd för unga arrangörer och alternativa arrangörssystem för dans. Specifika satsningar gällande delaktighet för barn och unga från socialt och/

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

eller ekonomiskt utsatta områden och sammanhang kommer att göras inför kulturhuvudstadsåret 2014.

Till de utvecklingsområden som NorrlandsOperan prioriterar hör bland annat internationella samarbeten och samverkansprojekt, med särskilt fokus på utbyten, gästspel och gemensamma produktioner inför och till kulturhuvudstadsåret 2014. River Stories är ett prioriterat utvecklingsprojekt som ska bidra till att öka NorrlandsOperans turnerande och tillgänglighet i hela regionen för samtliga verksamhetsgrenar. I denna satsning ingår arrangörsutveckling, samt rådgivning och mentorskap till konstnärer, utövare och kulturföretagare i hela regionen. Ytterligare ett prioriterat utvecklingsområde är att skapa förutsättningar för att genomföra en om- och tillbyggnad av NorrlandsOperans lokaler i syfte att lösa arbetsmiljöproblem samt möjliggöra en mer omfattande gästspelsverksamhet. NorrlandsOperan ska också utveckla det pedagogiska arbetet för och med barn och unga bland annat genom vidareutveckling av samspelskonserter, mentorskap och riktade produktioner. Utbildningsinsatser, förstärkning av länets infrastrukturer för dans och residensverksamhet med internationella och regionala danskonstnärer är några av de prioriterade områdena för NorrlandsOperans dansverksamhet.

Norrlands nätverk för Musikteater och Dans

Norrlands nätverk för Musikteater och Dans (NMD) är ett unikt samarbete för kulturell mångfald i Norrland och ett turnénätverk för opera, musikteater och dans. NMD är ett kommunalförbund med de fyra nordligaste landstingen som medlemmar. NMD ska medverka till att opera, musikteater och dans blir tillgänglig för alla i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län. NMD ska dessutom verka för att utveckla samarbetet mellan medverkande ensembler. NMD erhåller statliga medel till turnéverksamhet och regionala medel till de administrativa kostnaderna. Det statliga stödet till NMD kommer från och med 2012 att ingå i samverkansmodellen och för 2012 söks det statliga anslaget i sin helhet av Region Västerbotten.

Danscentrum norr

Danscentrum Norr bildades 1999 och är en regional del av Danscentrum Riks, som arbetar för att stärka

det fria professionella danslivet i Sverige. För Danscentrum Norr är kärnfrågan att de fyra nordligaste länen ska vara attraktivt för fria danskonstnärer och danspedagoger att leva och verka i. Huvuddelen av medlemmarna är danspedagoger i Umeå och Skellefteå. En annan stor medlemsgrupp är danskonstnärer bosatta på andra håll i landet eller utomlands.

REGIONALT TILLVÄXTARBETE

NorrlandsOperan är för sin verksamhet beroende av tillgång till specialkompetens i form av lokala entreprenörer och branschriktade företag. NorrlandsOperan stöttar på olika sätt lokala arrangörer, företag och konstnärer i sina verksamheter och ger dessa möjligheter att knyta nya kontakter. NorrlandsOperan, Dans i Västerbotten och Danscentrum Norr samverkar i syfte att skapa fler arbetstillfällen för professionella konstnärer i Västerbotten. Detta sker bland annat genom stöd till produktion och projekt kopplade till specifika aktörer, företag och platser i länet. Särskilt fokus läggs på projekt inför och under det europeiska kulturhuvudstadsåret. Västerbottens län uppmärksammas också internationellt genom de residens som i samarbete mellan NorrlandsOperan, IASPIS, Dans i Västerbotten med flera lokala aktörer förläggs till olika orter i länet.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Stärka förutsättningar för ungas eget skapande av musik
- Öka utbudet av scenkonst för barn och unga i hela länet
- Främja NorrlandsOperans förutsättningar att verka som en ledande arena för utveckling av sceniska konstformer och spelplats för nya uttryck
- Främja NorrlandsOperans förutsättningar att verka i hela länet och i norra Sverige
- Främja utvecklingen av dans som konstform i länet, med särskilt fokus på internationella samarbetsprojekt och samarbeten med professionella danskonstnärer baserade i länet
- Utveckling av arrangörstödet för att stärka utbudet av scenkonst i länet

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

- Utveckling av samverkan mellan NorrlandsOperan, professionella kulturutövare, kommuner och folkbildningen
- Länsövergripande samarbeten och projekt inför kulturhuvudstadsåret 2014
- Vidareutveckla arbetet med Norrlands nätverk för Musikteater och Dans (NMD) för att stärka den kulturella mångfalden i Norrland

6.3 MUSEIVERKSAMHET

I Västerbotten bedrivs en omfattande museiverksamhet i syfte att bevara och synliggöra de västerbottniska kulturarven. I museiverksamhetens infrastruktur ingår länsmuseum Västerbottens museum, Skellefteå museum och Skogsmuseet i Lycksele, Vilhelmina museum, stiftelse- och föreningsdrivna museer samt privata och enskilda initiativ, till exempel olika personmuseer, ett medicinhistoriskt museum i Umeå, ett båtmuseum på Holmön och flera mindre bygdemuseer. Till dessa museer ska läggas det 60-tal hembygdsföreningar som med sina hembygdsgårdar berikar kulturarvet runtom i Västerbottens län. Därtill kommer alla de besöksmål i länet som ingår i Sevärt i Västerbotten. Här ingår flera av de stiftelsesdrivna museerna. Totalt finns det ett 100-tal små museer och hembygdsgårdar i hela länet. Västerbottens läns hembygdsförbund är en paraplyorganisation som samordnar länets hembygdsföreningar. Ett nytt kommunalt museum är under uppbyggnad i form av ett Kvinnohistoriskt museum i Umeå.

NULÄGE OCH FRAMTID

Västerbottens Museum

Västerbottens museum är ett länsmuseum med statligt uppdrag att dokumentera, samla, bevara, berika, forska, förmedla och tillgängliggöra de västerbottniska kulturarven i hela länet. Museet har också utpekade uppdragsområden gällande kulturmiljöverksamhet och samtida konst. I verksamheten ingår Friluftsmuseet Gammlia samt Svenska skidmuseet. Museet drivs i bolagsform och ägs av Umeå kommun och Region Västerbotten. Det är beläget på Gammlia i Umeå. Västerbottens museum ska utgöra resurs för kommunerna och andra aktörer i länet i kulturarvsfrågor. Museet bedriver den för närvarande mest omfattande uppdragsverksamheten i Övre Norrland, främst på det arkeologiska området. Barn och unga är en

uttalad målgrupp, både genom de nationella målen samt genom ägarnas direktiv. Till museets uppdrag hör att studera och dokumentera de samiska kulturerna i länet. Museet har en policy för repatrieringsfrågor för samiskt kulturarv, vilken bland annat innehåller riktlinjer för kulturhistorisk dokumentation av samiskt kulturarv. Västerbottens museum har som ett av sina mål att stärka sin roll som en arena för samiska frågor i länet.

I början av 2000-talet inrättade Västerbottens museum en tjänst som turismantikvarie. En stor del av den kulturhistoriska verksamheten har bestått i utvecklingen av Sevärt i Västerbotten. Inom ramen för Sevärt har ett särskilt urval av besöksmål i länet lyfts fram. Konceptet Sevärt i Västerbotten bör fortsätta utvecklas och en prioriterad strategi är att stärka berättandet som metod för att skapa mervärden och attraktivitet inom länets turismutbud.

Sedan 2011 har museet en permanent tjänst som berättarantikvarie. Berättarantikvariens roll är att samordna och handleda berättarverksamheten i länet, utveckla det muntliga berättandet samt bygga nätverk.

Museet har stort fokus på pågående och kommande omställningsarbete. Bildmuseet lämnar Gammliaområdet våren 2012. Västerbottens museum avser att expandera verksamheten i de lokaler som därmed frigörs. De publika lokalerna ska användas för dokumentärfotografi, konst- och kulturhistorisk utställningsverksamhet och utvecklad barn- och ungdomsverksamhet. En ombyggd entré krävs för att museet ska klara tillgänglighetskrav, logistik och kommunikation mellan huskropparna. Större delen av museets permanenta utställningar är gamla och slitna. De äldsta utställningarna är drygt 30 år och det finns behov av förnyelse. Västerbottens museum behöver nya permanenta utställningar som är nyskapande, kvalitativa och attraktiva för alla åldrar.

Museet har etablerat kulturnoder, så kallade Alltidertidernas platser, i snart alla av länets kommuner. Alltidertidernas platserna utgör "lokalkontor" för kulturarvsfrågor i kommunerna och är uppbyggda i samarbete med kommunbiblioteken. Det är prioriterat att ut-

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

veckla Alla-tiders platser i de fyra kommuner som saknar dessa.

Länsmuseet har ett kulturmiljövårdsuppdrag, vilket omfattar kunskapsinsamling, bevarande samt förmedling i hela länet. Museet ansvarar för webbportalen Spår från 10 000 år i samverkan med övriga museer och Umeå universitet. Denna portal beskriver olika delar av det arkeologiska och kulturhistoriska Västerbotten. Till Spår från 10 000 år hör även ett undervisningsmaterial som används i länets skolor.

Länsmuseets samlingar omfattar över 100 000 föremål, cirka fyra miljoner fotografier och ett arkiv med ett stort antal intervjuer, uppteckningar och andra former av dokument. Under kommande år flyttas föremålssamlingarna till nyinredda och för ändamålet anpassade föremålsarkiv. Västerbottens museum förvaltar en omfattande samling av fotografier och negativ, samt ett stort antal dokumentärfilmer. Museet digitaliserar fotosamlingarna fortlöpande. Digitaliseringen av Sune Jonssons bilder är särskilt prioriterat med anledning av de pågående planerna att etablera Sune Jonsson Centrum för Dokumentärfotografi. Sune Jonssons arkiv, tillsammans med flera andra av museets viktigaste fotografers bilder, ska tillgängliggöras.

Länsmuseet har ett uttalat konstuppdrag, med särskilt betoning på samtidskonst, som en del av det statliga bidraget. Museet har en del större konstsamlingar, vilka genom nya donationer de senaste åren har god regional representativitet. Med tillgången till nya lokaler inleds ett utvecklingsarbete av museets konstverksamhet.

Friluftsmuseet Gammlia är en eftertraktad plats för olika events och de senaste åren har verksamheten utvecklats med tre samiska visten där omfattande pedagogisk verksamhet bedrivs samt med en dansbana flyttad från Rundvik. Gammlia bör ytterligare utvecklas som besöksmål för att klara en ökande publik efterfrågan och en översiktsplan för området tas fram under 2011.

Inför det europeiska kulturhuvudstadsåret är Sune Jonsson Centrum för Dokumentärfotografi och pro-

jektet Rock Art in Sápmi, prioriterade satsningar. Ett samarbetsprojekt med Riga planeras också i form av utställningsutbyten. Rock Art in Sápmi är ett gränsöverskridande projekt som syftar till att museer, arkiv, universitet med flera i Barentsregionen ska samarbeta kring forskning och förmedling av den nordliga hållkonsten. I det partnerskap som Västerbottens museum byggt upp kring projektet ingår förutom länets museer och arkiv, också Västerbottensteatern, NorrlandsOperan, Giron sámí teáhter, Umeå universitet med flera.

Ett prioriterat utvecklingsområde för Västerbottens museum är verksamhetsutveckling i nya lokaler. I detta utvecklingsarbete ingår flera delar: etablering av Sune Jonsson Centrum för Dokumentärfotografi, nya kulturhistoriska utställningar, utveckling av konstverksamheten och det konstpedagogiska arbetet, ny entré, stärka Friluftsmuseet Gammlia som besöksmål, utveckla den pedagogiska verksamheten i länet och på Gammlia samt stärka arbetet med de samiska kulturarven. Andra viktiga utvecklingsområden är att öka tillgängligheten med fokus på arbetet med digitaliseringen av de fotografiska samlingarna och att i samverkan utveckla berättarverksamheten i länet i syfte att stärka besöksnäringen. Ytterligare har museet för avsikt att utveckla databasen Sofie – ett system för registrering av samlingar och arkiv. En ny plattform ska tas fram i syfte att skapa ett nationellt och internationellt söksystem.

Skellefteå museum

Skellefteå museum har länsdelsansvar för museal verksamhet och kulturmiljövård i Skellefteå, Norsjö och Malå kommuner. Museet består av ett huvudmuseum med friluftsmuseum och konstmuseet Museum Anna Nordlander (s 27) på området Nordanå i Skellefteå, gruv- och mineralmuseum Bergrum Boliden och Stackgrönnans båtmuseum. Museet drivs i bodelsform och ägs av Skellefteå kommun och Region Västerbotten. Uppdraget från ägarna är att utveckla, förnya och tillgängliggöra den museala verksamheten och kulturmiljövården, inom i huvudsak den norra länsdelen. Museet ansvarar också för den webbaserade länsportalen för byggnadsvård – Hålla Hus och driver ett Lokalhistoriskt institut (Lokis). Museet har

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

ett statligt uppdrag att arbeta med teknik- och industrihistoria efter år 1900.

Skellefteå museum delar lokaler med Skellefteå Konsthall, Skellefteå kommuns kulturenhet, Företagsarkivet och Folkrorelsearkivet. Museet arbetar med att utveckla museets utrymmen för pedagogiskt arbete och lokalhistorisk släkt- och bygdeforskning. Museets faktarum Kunskapskällan, kommer under år 2012 att flyttas och i samverkan med Folkrorelsearkivet och Företagsarkivet inrättas en ny och mer tillgänglig forskarsal och studiemiljö, med nära tillgång till arkiv och referenslitteratur.

De basutställningar museet visar idag producerades åren 1985–1995 och behovet av förnyelse av samtliga utställningar är stort. En ny basutställning planeras och denna ska vara på plats till kulturhuvudstadsåret 2014.

Skellefteå museums samlingar utgörs idag av cirka 75 000 föremål, 1,5 miljoner bilder, 20 000 böcker och ett stort lokalhistoriskt arkiv. I samband med en revision 2010 framkom att det fanns allvarliga brister vad gällde vård och bevarande av museets samlingar. Skellefteå museum är i behov av extra resurser för att skapa nya magasinlokaler som är bättre anpassade för de olika föremålstyperna, mer öppna för besökare och där det finns förutsättningar för pedagogisk verksamhet.

I utvecklingsarbetet ingår att vid Bergrum Boliden stärka samverkan med gruv- och besöksnäringen. Till de prioriterade utvecklingsområdena hör etableringen av ett nytt båtmuseum, i ett attraktivt läge i Skellefteåregionen. Ytterligare utvecklingsområden är: ökad tillgänglighet genom digitalisering av museets samlingar, samverkan kring utvecklingen av berättarverksamheten i länet samt utveckling av den pedagogiska verksamheten.

Skogsmuseet i Lycksele

Skogsmuseet, beläget på Gammlplatsen i Lycksele, är ett kulturhistoriskt museum med länsansvar för skog- och skogsbrukshistoria. Museet har i uppdrag att arbeta med insamling, dokumentation, utställnings-

verksamhet och forskning beträffande skogsbruk och flottning och i anslutning till det bedriva information och pedagogisk verksamhet. Museets uppdragsverksamhet bedrivs genom aktiv upphandling av uppdrag rörande utställningsbyggen, inventeringar, utgrävningar och dateringar. Skogsmuseet drivs i bolagsform och ägs av Lycksele kommun och Region Västerbotten.

Skogsmuseet i Lycksele är det enda helårsöppna skogsmuseet i landet med samlingar, arkiv, forskning och specialutbildad personal. Med ökade resurser kan Skogsmuseets verksamhet utvecklas till ett (skogs)vetenskapligt centrum. Skogsmuseet har för avsikt att etablera Västerbotten och museet som en nationell och internationell mötesplats för det skogshistoriska arvet och skogens framtid. Målet är att få status som ett nationellt skogshistoriskt museum med ansvar för museal verksamhet och forskning kring den boreala skogens och skogsbrukets historia, nutid och framtid. Museet har långt komna planer på ett nybygge i anslutning till Maskinmuseet för att få funktionella lokaler för den växande verksamheten och för att samla hela den publika verksamheten under samma tak. Under hösten 2011 inleds bygget av en modern konferenslokal och maskinhall som Lycksele kommun investerat i. Museet planerar att under kulturhuvudstadsåret 2014 stå som värd för den Nordiska skogshistoriska konferensen och har en aktiv del i projektet Rock Art in Sápmi.

2011 initierade Skogsmuseet bildandet av det skogliga nätverket Skogsriket mellan skogsmuseer, museer med skogliga samlingar och skogshistoriska sällskap samt SLU. Nätverket arbetar med olika samarbetsprojekt, till exempel en landsomfattande skoglig webbdatabas. Både nätverket och webbdatabasen behöver utvecklas ytterligare.

Ett nytt tillskott till museet är Birger Nordins unika samiska samling, som permanent deponerats på Skogsmuseet. Samlingen består av cirka 2 500 föremål; bruksföremål, äldre samisk litteratur, konst och textilier. Det är ett ovärderligt tillskott och ger nya möjligheter att förmedla samisk historia. En ny antikvarietjänst med samisk inriktning inrättades under 2011 och ett

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

nytt visningsarkiv för samlingen är under projektering. Ytterligare tillskott till samlingarna under senare år är foto- och filmarkivet från Skogsforsk i Uppsala, samt det före detta skogsmuseet Silvanums bildarkiv.

ABM

Nätverket för ABM-frågor (Arkiv, Bibliotek och Museer) startade i samband med att Västerbottens museum initierade Alla-tiders platser som kulturnoder vid kommunbiblioteken i länet. Idag är ABM-rådet en samverkansplattform för ABM-frågor i länet. Genom rådet sker en samordning av gemensamma intressen för ABM-sektorerna. Viktiga utgångspunkter för samverkan är omvärldsbevakning och digitaliseringsfrågor. I rådet ingår Västerbottens museum, Länsbiblioteket i Västerbotten, Folkrorelsearkivet, Forskningsarkivet Umeå universitet, DAUM (Dialekt, ortnamns- och folkminnesarkivet) samt Västerbottens läns bildningsförbund.

Västerbottens läns hembygdsförbund

Västerbottens läns hembygdsförbund arbetar för att tillvarata, vårda och visa västerbottniska kulturarv i samverkan med sina medlemsföreningar. Förbundet stöder de lokala hembygdsföreningarna i deras arbete och är hembygdsrörelsens kontaktyta mot riksförbundet, länsmyndigheter, länsmuseum och andra kulturinstitutioner. Västerbottens läns hembygdsförbund har för närvarande ett 60-tal medlemsföreningar, med närmare 6 000 medlemmar. Hembygdsförbundet har sedan 1920 gett ut den väl ansedda tidskriften *Västerbotten*.

REGIONALT TILLVÄXTARBETE

Den regionala museiverksamheten bidrar till att på olika sätt synliggöra och tillgängliggöra kulturarv och kulturhistoriskt intressanta miljöer för länets invånare och besökare. Alla museer utgör aktörer inom den upplevelsebaserade besöksnäringen i länet och bidrar också med sina verksamheter till att skapa mervärden för andra aktörer. Hembygdsrörelsen och de kulturhistoriska stiftelserna i länet har också stor betydelse och utvecklingspotential beträffande arbetet med att höja länets attraktivitet och stärka tillväxten inom besöksnäringen.

Västerbottens museums länsomfattande arbete med

att belysa och lyfta länets kulturarv och kulturmiljöer ökar kommunernas attraktionskraft och skapar mervärden. Museet är en resurs för olika aktörer i kulturarvsfrågor, vilket bidrar till förnyelse av länets kulturarvsverksamhet. Museet och Friluftsmuseet Gammliia är i sig besöksmål som bidrar till att öka länets attraktionskraft.

I Skellefteå museums uppdrag ingår att bevara och förvalta samlingar och kulturmiljöer så att de kan bidra till besöksnäringens tillväxt i de norra länsdelarna. Museet är en aktiv aktör i arbetet med att stärka prioriterade besöksmål i Skelleftebygden.

Skogsmuseet har en aktiv roll i utvecklingen av Lycksele som besöksmål. En särskild satsning har inletts kring marknadsföring, paketering och koordinering av verksamheterna på Gammplatsen. På området finns förutom Skogsmuseet även Lycksele Hembygds-gilles friluftsmuseum, Lycksele Sameförenings sameviste, ett fornminnesområde med husgrunder och kåtatomter samt Lapplands kulturbotaniska trädgård med klonarkiv. Museet planerar dessutom för en utveckling av konferensverksamhet i nya lokaler.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Främja de immateriella kulturarven i länet, med särskilt fokus på berättande
- Främja Västerbottens museums utvecklingsarbete, i vilket bland annat ingår etablering av Sune Jonsson Centrum för Dokumentärfotografi
- Stärka Skellefteå museums arbete med kulturarvsfrågor, samtida konst, genus och jämställdhet
- Främja utveckling av Skogsmuseet i Lycksele som ett nationellt skogshistoriskt museum med ansvar för museal verksamhet och forskning
- Främja tillgängligheten till länets kulturarv, med särskilt fokus på digitalisering
- Utveckling av pedagogisk verksamhet för barn och unga i hela länet
- Länsövergripande samarbeten och projekt inför kulturhuvudstadsåret 2014.

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

6.4 KULTURARV OCH KULTURMILJÖVÅRD

Kulturmiljövården i länet omfattar bland annat fornlämningar, byggnadsminnen, kyrkor, begravningsplatser och kyrkliga inventarier. Samhällets omvandling under de senaste decennierna har inneburit att kulturmiljövårdens arbetsinsatser har utökats och förändrats. Den pågående urbaniseringen och strukturförändringen medför en kontinuerlig landskapsomvandling som skapar svårigheter att vidmakthålla kulturhistoriska värden. Kulturmiljövården medverkar numera till att omvandla och finna nya användningsområden för äldre kulturmiljöer i lika hög grad som att vårda och skydda dem utifrån deras kulturhistoriska värden. Kulturmiljöverksamheten i Västerbottens län bedrivs av Länsstyrelsen, Västerbottens museum, Skellefteå museum samt i vissa delar av Skogsmuseet i Lycksele. Ansvaret är gemensamt, men verksamheten på Länsstyrelsen respektive museerna har olika uppdragsgivare och olika finansieringskällor. Till grund för verksamheten ligger *Västerbotten genom tiderna III – Tillståndsbeskrivning och strategi för kulturmiljöverksamheten i Västerbottens län 2007-2011*. Länsstyrelsen har påbörjat utarbetandet av en förnyad strategi.

Verksamheten tar utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen, framför allt målet om ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. Kulturminneslagen säger att ansvaret för att skydda och vårda vår kulturmiljö delas av alla. I strategin prioriteras därför kunskapsförmedling gentemot allmänheten, kommuner, skolor, barn och unga. Målsättningen är att öka omvärldens och allmänhetens engagemang och bygga upp en bättre medvetenhet om länets kulturmiljövården och deras betydelse för ett långsiktigt hållbart samhälle. Kunskapsförmedlingen har styrts in i tre huvudspår, även kallade länsportaler. Det kontinuerliga utvecklingsarbetet av portalerna finansieras huvudsakligen genom Länsstyrelsens bidrag till kulturmiljövård. Portalerna är:

- Sevärt i Västerbottens län – en modell för regional kulturarvsturism
- Hålla hus – regional informationscentral för byggnadsvård
- Spår av 10 000 år – kunskapsuppbyggnad för det historiska landskapet

Den kommunala kompetensen för att tillvarata potentialen av länets kulturmiljövården behöver utvecklas. Det faktaunderlag som behövs för att en effektiv och aktiv kulturmiljövård ska kunna bedrivas, behöver uppdateras och kompletteras.

NULÄGE OCH FRAMTID

Länsstyrelsen i Västerbotten

Kulturmiljöverksamheten bedrivs genom länsstyrelsens samhällsutvecklingsenhet. Länsstyrelsen har tillsyn över kulturmiljövården i länet och beslutar i ärenden som rör kulturminneslagen. I länet finns 51 kulturmiljöer av riksintresse och det finns två kulturreservat där Länsstyrelsen har ett förvaltningsansvar. På delegation från Riksantikvarieämbetet beslutar Länsstyrelsen om bidrag till kulturmiljövård i länet. Årligen utbetalas omkring 7,5 mkr till byggnadsvård, fornvård, landskapsvård och information om kulturmiljöer. Länsstyrelsen lämnar också vissa uppdrag, finansierade genom bidragsmedlen, till länets museer och konsulter. Vid bidragsfördelningen eftersträvas medfinansiering från annat håll, exempelvis EU:s strukturfonder och Landsbygdsprogrammet. En ny möjlighet är att bidrag kan lämnas till förbättrade faktaunderlag. Inom Länsstyrelsen finns även ett utvecklat samarbete och ekonomiska stödmöjligheter för kulturlandskapsvård. Ett av de utvecklingsområden som Länsstyrelsen fokuserar på är utvecklingen av länets kulturmiljöer som resurser för regional tillväxt, attraktivitet, folkhälsa, integration, kulturella näringar och för ett långsiktigt hållbart samhälle. Ytterligare finns behov av utveckla arbetet med Sevärt i Västerbotten, i syfte att vidareutveckla länets kulturhistoriska besöksmål genom ett utökat samarbete med kommunerna, naturvården och länsturismen. Det är även angeläget att förbättra faktaunderlaget inom verksamhetsområdet, samt arbeta med kunskapsförmedling.

Västerbottens museum

Kulturmiljöavdelningens verksamhetsfält omfattar arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård och kulturlandskap. Här innefattas allt från mångtusenåriga boplatser, äldre stads- och industribebyggelse, landsbygdens gårdar och odlingslandskap till samiska kulturspår i fjäll och skog, kusten fiskemiljöer och det

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

kyrkliga kulturarvet i hela länet. Västerbottens museum har ett viktigt och ett långsiktigt ansvar som omfattar kunskapsinsamling och bevarande samt kunskapsförmedling. Läns museets övergripande mål är att öka kunskapen om och förståelsen för kulturmiljöer och kulturarv i Västerbottens län. Läns museet lämnar råd och yttranden till länets kommuner i frågor där kulturmiljöer berörs. Mot bakgrund av Umeåområdets snabba utveckling ska Västerbottens museum öka den bebyggelseantikvariska verksamheten. Ambitionen är att i högre grad kunna informera om och infoga kulturmiljöernas värde för en attraktiv samhällsutveckling.

Kulturmiljöverksamhet vid Skellefteå museum

Skellefteå museum har ansvar för kulturmiljöverksamheten inom i huvudsak norra länsdelen (Malå, Norsjö och Skellefteå kommuner) och arbetar i likhet med Västerbottens museum med kunskapsinsamling, bevarandefrågor och förmedling av kunskap.

Kulturmiljöverksamhet vid Skogsmuseet

Skogsmuseet är ett kulturhistoriskt museum med länsansvar vad gäller inriktning på skog och skogsbrukshistoria. Museet har ett kulturmiljöansvar främst i Lycksele kommun.

Kommunerna och övriga aktörer

Länets 15 kommuner har ett stort ansvar för kulturmiljövården i enlighet med plan- och bygglagen (PBL) och Miljöbalken (MB). Därför är det särskilt viktigt att man i kommunerna har kunskap om vilka kulturmiljövården som finns och hur dessa ska värnas och brukas. Ingen av länets kommuner har idag någon anställd kommunantikvarie.

Andra viktiga medverkande aktörer i kulturmiljöarbetet är exempelvis länsborna, arkiven, biblioteken, näringslivet, kyrkan, utbildningsväsendet, studieförbunden, kulturhistoriska stiftelser, bya- och intresseföreningar, samebyar, hembygds- och sameföreningar samt Västerbottens läns hembygdsförbund.

REGIONALT TILLVÄXTARBETE

Länets kulturarv och kulturmiljöer ska ses som utvecklingsresurser för regional tillväxt, attraktivitet, folkhälsa, kulturella näringar och ett långsiktigt håll-

bart samhälle. Arbetet bygger på ett brett samarbete med länets museer och konsulter inom kulturmiljöområdet, samt med kommuner, ideella organisationer, kulturmiljövårdande stiftelser och besöksnäringens aktörer.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Vidareutveckling av länets kulturhistoriska besöksmål
- Öka tillgängligheten till länets kulturarv och kulturmiljöer

6.5 BIBLIOTEK OCH LITTERATUR

Bilden av Västerbotten, både nationellt och internationellt, har i betydande utsträckning formats av länets stora författare. I romaner av Per-Olov Enqvist, Sara Lidman, Torgny Lindgren, Bernard Nordh och åtskilliga flera träder länet fram mot fonden av ett storslaget landskap och historiska omvandlingsprocesser på ett sätt som ger kulturhistoriskt sammanhang åt samtidens utmaningar. Den västerbottniska litteraturen är också en viktig källa för andra konstarter. Texter av länets författare har inspirerat till verk inom bildkonst, dans, muntligt berättande, musik, opera och teater.

Den norrländska litteraturen och periferins särskilda förutsättningar för litterärt skapande har uppmärksamats på olika sätt, bland annat genom den forskning och utbildning som bedrivs vid Umeå universitet. Genom utbildningar i konstnärligt skrivande läggs även grunden för en tillväxt av nya författare i länet. Idag bärs den västerbottniska litteraturen upp av en infrastruktur som är förhållandevis välutvecklad i länet men som behöver vidmakthållas och utvecklas. De senaste åren har ett betydande antal författare som skriver för barn och ungdomar framträtt i Västerbotten. En god tillgång på barn- och ungdomsboksförfattare skapar förutsättningar för att utveckla formerna för att stimulera barn till läsande och skrivande. Det läsfrämjande arbetet drivs i stor utsträckning av länets bibliotek. I Västerbottens län finns 50 folkbibliotek och tre bokbussar. Biblioteksverksamheten omfattar cirka 2,5 miljoner lån och ungefär 2,7 miljoner besök varje år. Hälften av länets kommunbibliotek är integrerade folk- och skolbibliotek.

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

NULÄGE OCH FRAMTID

Länsbiblioteket i Västerbotten

Länsbiblioteket är regional bibliotekssamordnare gentemot Kungliga biblioteket och ett resurscentrum för länets bibliotek. Länsbiblioteket har bland annat till uppgift att verka standardutjämnande genom att säkerställa tillgång till litteratur, medier och information för alla medborgare i länet. Länsbiblioteket ska bidra till den regionala utvecklingen och arbetet ska bedrivas utifrån ett tydligt mångfalds- och tillgänglighetsperspektiv. Länsbiblioteket prioriterar barn och ungas delaktighet. Läs- och litteraturfrämjande verksamhet ska bidra till att synliggöra och stärka identitet och självförståelse. I arbetet med mångkultur och integration ska länsbiblioteket bidra till att stärka kommunbiblioteken som interkulturella mötesplatser. Länsbiblioteket har också en central roll när det gäller utveckling av infrastruktur och kommunikation kring kultur-, informations- och kunskapsutbyten. Länsbiblioteket ska för detta ändamål tillhandahålla länsövergripande databasavtal, samt driva utvecklingen av databaserna Bothnica och Tidbib.

Sedan hösten 2010 driver Länsbiblioteket projektet Give me 5 som riktar sig till barn och deras föräldrar inom förskoleklasserna i Västerbottens län. Både barnen och deras vuxna får genom bilderböcker stöd i att utveckla nya färdigheter och uttrycksätt genom ett kulturpedagogiskt arbete där bibliotekarie- och förskolekompetens möts. Internationellt samarbete utgör en viktig del i detta projekt och kontakter är etablerade i bland annat Finland, Danmark, Italien, Skottland och Sydafrika. Inför kulturhuvudstadsåret 2014 är Give me 5 och dess syfte att lyfta bilderbokens unika funktion som konstnärlig, inspirerande upplevelse och pedagogiskt verktyg ett av Länsbibliotekets profilområden. Give me 5 kommer att bidra till att stödja det läsfrämjande arbetet vid länets bibliotek.

Länsbiblioteket arbetar i nära samverkan med kommunbiblioteken med avsikt att stödja och utveckla deras arbete med bland annat arrangörskap, läsfrämjande aktiviteter och kompetens- och teknikutveckling. Länets tre sjukhusbibliotek drivs av länsbiblioteket, för vidare beskrivning se Kultur i vården (s 38). Länsbiblioteket driver också två medicinska bibliotek, som

en del av sjukhusbiblioteken i Lycksele och Skellefteå.

ILS och Sveriges Depåbibliotek

I länet finns ILS Umeå (Informations och lånecentraler i samverkan) och Sveriges Depåbibliotek. Dessa har nationellt uppdrag men lyder organisatoriskt under Umeå kommun.

Vetenskapliga bibliotek

I Västerbotten finns Umeå universitet med tillhörande universitetsbibliotek. Hit hör även Forskningsarkivet, Medicinska biblioteket och UB Campus Örnsköldsvik. Våren 2012 invigs Konstnärligt campus i Umeå med bibliotek knutet till universitetsbiblioteket. Vid Campus Skellefteå finns Campusbiblioteket som är ett samarbete mellan Skellefteå kommun, Umeå universitet och Luleå tekniska universitet, med Skellefteå kommun som huvudman. Sveriges lantbruksuniversitet har bibliotek på fem platser i landet, varav ett i Umeå, där Skogsbiblioteket finns i anslutning till Skogshögskolan.

Folkbibliotek

Verksamheten styrs av kommunala biblioteksplaner och Bibliotekslagen. Bibliotekens samhällsfunktion kan beskrivas som att vara knutpunkter i en kunskaps- eller informationsgeografi. Traditionellt har denna uppgift handlat om att distribuera och tillgängliggöra böcker och medier för medborgare i hela landet. Idag handlar det allt mer om att tillgängliggöra medier digitalt vilket gör att en viktig uppgift för de lokala biblioteken är att hjälpa medborgarna att få tillgång till de informationsresurser som finns via Internet. Det läsfrämjande arbetet, med särskilt fokus på barn och unga, är en prioriterad fråga för länens bibliotek. Några ytterligare teman som folkbiblioteken nämner som utvecklingsområden inför de kommande åren är bland annat stöd vid upphandlingar, hållbart lärande, samverkan, tillgänglighet, barn och unga samt länsövergripande samarbetslösningar för den kommunala biblioteksverksamheten.

I dagsläget finns tre interkommunala bibliotekssamarbeten i Västerbotten. V8-biblioteken består av bibliotek i åtta kommuner i Västerbottens inland; Dorotea, Lycksele, Malå, Norsjö, Sorsele, Storuman, Vilhelmina

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

och Åsele. I Umeåregionens samarbete ingår biblioteken i Umeå och dess kommundelar samt Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Vindeln och Vännäs. Skellefteå kommuns bibliotekssystem omfattar Campusbiblioteket i Skellefteå, Skellefteå stadsbibliotek och tio filialbibliotek i kommunen. Inom samarbetena delas webbplats, katalog, bestånd och service. Dessutom sker samverkan kring olika kulturarrangemang och kompetenshöjande insatser.

I Västerbotten finns tre kommunägda bokbussar: Umeå, Lycksele och Skellefteå. Dessutom har den norska samiska bokbussen hållplatser i länet.

Skolbibliotek

De grundskolor i länet som inte har egna skolbibliotek, kan använda sig av kommunbiblioteket. Av länets femton kommunbibliotek är sju integrerade folk- och skolbibliotek. Från och med 1 juli 2011 regleras skolbiblioteken i Skollagen (SFS 2010:800, 2 kap. § 36) och Skolverket kommer till hösten 2011 ta fram en ny definition av skolbibliotek.

Litteratursällskap, föreningar och förlag

I länet finns ett flertal föreningar och organisationer inom författar- och litteraturområdet. Norrländska litteratursällskapet/Författarcentrum Norr är en förening som omfattar alla norrlandslänen där författare arbetar tillsammans med litterärt intresserade personer för att främja litteraturen och det litterära skapandet i Norrland. Föreningen Littfest har som syfte att i bred samverkan ordna den årligt återkommande litteraturfestivalen Littfest i Umeå. Efter fem års genomförande har festivalen blivit en viktig mötesplats som knyter samman det litterära nätverket i norr. Festivalen utvecklar år för år sin internationella utblick. Föreningen Krumelur är en ideell förening vars syfte är att stödja ungas skrivande i norr. Föreningen anordnar bland annat författarbesök, skrivarläger och tävlingar för barn och unga. I Skellefteå finns berättarföreningen Your Culture Shows. Bokcafé Pilgatan i Umeå är, förutom en kooperativ bokhandel, också utgångspunkten för en kulturförening som återkommande anordnar författarbesök, litterära resor med mera. I länet finns dessutom ett antal litterära sällskap: Bernhard Nordh, Sune Jonsson, Sara Lidman och Helmer Grundström.

Ett tiotal bokförlag är verksamma i Västerbotten. De lokala förlagen har stor betydelse för utgivningen av litteratur med regional anknytning. Det finns behov av affärsstödjande insatser, exempelvis i form av utbildningar, för att ge förlagen ökade möjligheter till genomslag på den nationella marknaden.

REGIONALT TILLVÄXTARBETE

Bibliotek är en basverksamhet i den kommunala infrastrukturen för kultur. De har en unik position eftersom de finns i alla kommuner. Kommunbiblioteken utgör ett, ofta centralt placerat, offentligt rum för kulturella utbyten och upplevelser. Bibliotekssamarbetet är ett tydligt exempel på att samverkan bidrar till ökad tillväxt. Kultur och utbildning är viktiga konkurrensfaktorer för att människor och företag ska stanna kvar, flytta in och växa i länet.

Nationellt som internationellt har det blivit vanligt att resa i författares och litterära gestalters fotspår. Länsbiblioteket i Västerbotten har under några år drivit projektet Litterär turism i norr i syfte att stötta, utveckla och marknadsföra den litterära turismen i Norrbottens och Västerbottens län. Det växande intresset för att besöka författares uppväxtmiljöer har lett till att byar som Missenträsk, Hjöggböle och Raggsjöleden har blivit eftertraktade besöksmål på Västerbottens turistkarta genom sin koppling till författarna Sara Lidman, Per-Olov Enqvist och Torgny Lindgren.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Utveckla bibliotekens roll som en kraft för demokrati, delaktighet och mångfald
- Öka den digitala delaktigheten för länets medborgare
- Skapa förutsättningar för stärka det litteraturfrämjande arbetet i hela länet, med särskilt fokus på att synliggöra och marknadsföra länets författare
- Stärka och utveckla medieutbudet på samiska och övriga nationella minoritetsspråk
- Stärka det läsfrämjande arbetet i hela länet för barn, unga och vuxna
- Inför det europeiska kulturhuvudstadsåret 2014

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

skapa förutsättningar för ett internationellt projekt med syfte att utveckla det kulturpedagogiska arbetet med små barn; Give me 5

- Skapa förutsättningar för länets folkbibliotek att kunna bistå med näringslivsfrämjande rådgivning
- Stimulera mellankommunala och mellanregionala bibliotekssamarbeten, samt ökad samverkan med folkbildningen.

6.6 BILD OCH FORM

I länet finns drygt 100 yrkesverksamma konstnärer och konsthantverkare. 2010 fanns 14 allmänna och fyra arbetsplatsföreningar i länet anslutna till Sveriges Allmänna Konstförening. Det finns totalt cirka 100–150 elever på Konsthögskolan vid Umeå universitet och vid de förberedande konstutbildningar som Umedalens Konstskola, Edelviks Folkhögskola och Solviks Folkhögskola driver.

Utställningsverksamhet av samtidskonst bedrivs på offentligt finansierade institutioner som Bildmuseet, Galleri Alva, Västerbottens museum och Konsthögskolans Galleri 60 i Umeå, Skellefteå Konsthall och Museum Anna Nordlander i Skellefteå och Ricklundgården i Saxnäs, Vilhelmina kommun. Vidare finns två konstnärsdrivna gallerier med projektverksamhet; Verkligheten och Galleri Maskinen, som båda ligger i Umeå. Mindre utställningsarenor finns runt om i länet i till exempel biblioteken, Folkets hus samt konstföreningarnas permanenta eller tillfälliga lokaler. I Umeå finns en skulpturpark, som drivs i privat regi och i länet finns flera privata konstgallerier.

Det finns ett antal yrkesverksamma konsthantverkare i länet, som arbetar i materialen textil, trä, glas, keramik och metall. Ett tiotal av dem är anslutna till KonsthantverksCentrum. I bland annat Röbäck, Robertsfors och Olofsfors finns verkstäder och centra för professionellt konsthantverk.

Den unika satsningen Konstvägen Sju Älvar ger möjlighet att uppleva tolv olika konstverk under 35 mil, från kusten i Holmsund, via Bjurholm och Åsele kommuner, till Dorotea och Borgafjäll i Södra Lapplandsfjäl-

len, i kombination med västerbottniska naturupplevelser och kulturhistoriska sevärdheter.

NULÄGE OCH FRAMTID

Regional konstkonsulent

Region Västerbottens konstkonsulent bedriver ett långsiktigt, strategiskt arbete för att stärka samtidskonsten i länet. I uppdraget ingår att öka kontaktytorna mellan allmänheten, uppdragsgivare, konstnärer och länets barn och unga genom att stödja verksamheter och initiera projekt. Att möjliggöra barns och ungas egna skapande är en viktig del i konstkonsulentens verksamhet och konstkonsulenten för därför en kontinuerlig dialog med länets övriga kulturkonsulenter kring frågor som rör barn och ungas inflytande och delaktighet. Särskilt viktiga samarbetspartners är föreningsliv, skolor och de av länets utställningsarrangörer som arbetar med barn och unga som målgrupper. Konstkonsulenterna ingår även i det nationella nätverket Konstkonsulenterna i Sverige som samarbetar kring nationellt viktiga frågor som skäligen ersättning till professionella utövare genom att verka för det s.k. MU-avtalet, etablering av resurscentrum, den konstnärliga friheten, jämställdhet inom konsten samt procentregeln och den offentliga gestaltningen.

Emma Ricklunds stiftelse

Emma Ricklunds stiftelse förvaltar Ricklundgården i Saxnäs och tillhörande konstsamling. I uppdraget ingår att visa samlingen för allmänheten och att erbjuda professionella konstskapare vistelse på gården med tillhörande ateljéer. Stiftelsen ägs av Vilhelmina kommun och Västerbottens läns landsting.

MAN – Museum Anna Nordlander

Museum Anna Nordlander är en permanent verksamhet och självständig avdelning inom Skellefteå museum AB med uppdrag att arbeta med samtidskonst och genusfrågor. MAN visar sex – sju utställningar per år i konsthallen på Nordanå och på andra platser i kommunen, samt bedriver pedagogisk verksamhet för allmänhet och skolor. MAN:s målsättning är att erbjuda konstnärer en arena som möjliggör en utveckling av traditionella utställningsformer och som främjar nya berättarformer, tvärvetenskapliga projekt och nyskapande uttryck. MAN ingår i flera nätverk, bland an-

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

nat Women's museums. Kunskapsutbyte och olika samarbetsprojekt har genomförts och fler planeras med museer i Norden, Barentsområdet och Europa. Regionalt finns samverkan med bland andra Bildmuseet, Konsthögskolan vid Umeå universitet, Galleri Verkligheten, NorrlandsOperan och Umeå kommun. Samarbete sker även med Västerbottens museum och Skogsmuseet i Lycksele, till exempel genom projektet Rock Art in Sápmi, där även Umeå universitet ingår.

Ett prioriterat utvecklingsområde för MAN är arbetet med att tillgängliggöra museets konstsamling i ändamålsenliga lokaler för både utställningar och förvaring. På sikt är en utökning av MAN:s lokaler en viktig fråga. Det finns också behov av att stärka och utveckla regional samverkan med kulturinstitutioner, universitet och näringsliv, särskilt mot bakgrund av den planerade implementeringen av ett regionalt konstresurscentrum.

Västerbottens museum

I Västerbottens museums uppdrag ingår att utveckla och uppmärksamma konstverksamhet i länet. Museet arbetar aktivt med konst och konstutställningar och den samtida konsten har en framskjuten position. Konstpedagogiken har stor betydelse och är ett av museets utvecklingsområden. Med utvidgade lokaler och samlingar med god regional representativitet, är Västerbottens museum en viktig aktör och arena för utövande konstnärer.

Bildmuseet i Umeå

Bildmuseet ägs av Umeå universitet. Genom åren har Bildmuseet etablerat sig som ett av landets främsta museer för bild och bildkonst. De flesta av utställningarna som visas är producerade av Bildmuseet och de fortsätter ofta på nationell och internationell turné. Samverkan med lokala partners, kulturinstitutioner i länet och lokalt föreningsliv är utvecklat och prioriterat. Visningar och konstpedagogiska program för grund- och gymnasieskola är ett annat viktigt inslag i verksamheten.

Konstfrämjandet

Konstfrämjandet är en ideell förening vars medlemmar utgörs av folkrörelseorganisationer och fören-

ingar inom Västerbottens län. Föreningen har sedan starten 1947, på folkrörelsernas uppdrag, arbetat för att sprida intresset för konst och erbjuda kvalitetskonst till överkomligt pris. Uppdraget gäller även idag men översatt i samtida ofta projektorienterade konstnärliga metoder. Visionen är att konst skall vara till för alla, oberoende av sociala, geografiska eller ekonomiska olikheter. Konstfrämjandets arbete utgår från fyra hörnstenar: konstutbildning, breddning av arbetsmarknaden för konstnärer, demokratisering av konsten samt synliggörande av konst i samhället. I utvecklingsarbetet ingår att utveckla samverkan mellan olika aktörer inom konstområdet, stödja konstnärer i deras företagande och göra konsten mer tillgänglig för länets invånare.

Konstföreningar

I Västerbotten finns det arton konstföreningar varav fjorton är allmänna och fyra arbetsplatsföreningar vilka är anslutna till Sveriges Allmänna Konstförening. I merparten av länets kommuner finns aktiva konstföreningar med många medlemmar, vars utställningar i många fall arrangeras i bibliotek. Västerbottens konstföreningar bedriver bland annat ett aktivt publikarbete genom exempelvis gallerirundor, debatter, utställningsvisningar i egen regi och konstresor. Särskilda lokaler för konstutställningar finns i Dorotea, Lycksele, Nordmaling, Robertsfors, Skellefteå och Umeå. Konsthantverksutställningar arrangeras återkommande, särskilt under somrarna, bland annat i Slöjdarnas hus i Vännäsby och vid hemslöjdmässan i Vormsele.

Konstresurscentrum i Västerbotten

Ett viktigt utvecklingsområde under kommande år är att etablera ett Konstresurscentrum som bygger på ett regionalt engagemang och samarbete med nationella och internationella aktörer. Detta centrum har till syfte att stärka strukturen för bildkonstområdet, som en del av en nationell strategi. De övriga Norrlandsläna är viktiga samarbetspartners i detta arbete. Verksamhetsidén är att arbeta för en stark konstscen med hög kvalitet i Västerbotten. Ett nätverk och en samlingsplats för bild- och formkonsten i regionen byggs upp, vilket bland annat kommer att underlätta för uppdragsgivarna att nå konstnärer samt bidra till att bredda konstnärers arbetsmarknad. Det ska bli en

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

knutpunkt för alla yrkesverksamma konstnärer och konsthantverkare i Västerbotten.

REGIONALT TILLVÄXTARBETE

Samtidskonsten har goda möjligheter att bidra till Västerbottens utveckling som attraktiv kulturregion. I Västerbotten genomförs en rad stora omstruktureringar inom det konstnärliga området, bland annat genom utvecklingen av ett Konstnärligt Campus vid Umeå universitet, Västerbottens museums planerade expansion med etablering av ett Sune Jonsson Centrum för Dokumentärfotografi och utökad konstverksamhet, fortsatt utveckling av Museum Anna Nordlander i Skellefteå samt olika satsningar inför kulturhuvudstadsåret i Umeå 2014. För att skapa en stabil infrastruktur på konstområdet krävs engagemang, samverkan och dialog mellan alla aktörer på konstens spelplan.

Med ett regionalt konstresurscentrum stärks möjligheterna att lyfta fram bild- och formområdet som uttryck och konsten som självklar aktör i det regionala tillväxtarbetet.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Skapa en långsiktigt hållbar infrastruktur för samtidskonsten i Västerbottens län med särskilt fokus på att etablera ett regionalt Konstresurscentrum
- Utredda och utveckla de offentligt finansierade museernas roll för konstutvecklingen i Västerbotten, med särskilt fokus på samtidskonsten
- Utöka barn och ungas delaktighet i konstens värld
- Stärka förutsättningarna för att synliggöra och marknadsföra Västerbottens konstnärer och konsthantverkare
- Länsövergripande samarbeten och projekt inför kulturhuvudstadsåret 2014
- Öka tillgängligheten till konst genom att främja fler utställningsmöjligheter för länets konstnärer, i hela länet.

6.7 KULTURFRÄMJANDE VERKSAMHET

Region Västerbotten ger stöd till regionala kulturkon-

sulenters verksamhet inom områdena dans, musik, hemslöjd och teater. Konsulentverksamhet eller motsvarande inom film-, bibliotek- konst- och mångkulturverksamhet drivs av Region Västerbotten i egen regi. Kulturkonsulenterna bedriver stora delar av sin verksamhet för barn och unga. De är en resurs för länets kulturaktörer, bygger nätverk, medverkar till utvecklingen av projekt samt koordinerar insatser för professionella utövare. Med olika huvudmän för konsulenterna följer bland annat skilda förutsättningar för att bedriva verksamhet. Det finns behov av att stärka dialog och samverkan mellan civilsamhället, kommunerna, folkbildningen och de regionala kulturkonsulenterna. Ett prioriterat utvecklingsområde är att se över nuvarande organisation, överenskommelser och länsuppdrag.

Två områden som har lyfts fram beträffande länets kulturfrämjande arbete är dels ung musik i länet, dels arbete med litteraturfrämjande verksamhet. Det har också framförts behov av en mer samordnande funktion för utveckling av kultur av, med och för barn och unga.

BUNGK

Den regionala samverkansgruppen BUNGK – Barn och Ungkulturgruppen består av de regionala kulturkonsulenterna och representanter från Västerbottens museum, Skogsmuseet i Lycksele, Skellefteå museum, Västerbottensteatern, Teatercentrum, MediaCenter i Västerbotten och Västerbottens läns bildningsförbund. Det är ett forum för erfarenhetsutbyten och samordning. I arbetet med Skapande skola i länet har BUNGK tagit fram en informationskrift, tillgänglig via www.bungk.se.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Utredda konsulentverksamheten i Västerbottens län, dess organisation och uppdrag, samt se över behovet av samordning och arbetsledning
- Fortsatt och fördjupad utveckling av samarbetet inom BUNGK
- Stödja nya former av samverkan mellan länets kommuner och de regionala kulturinstitutionerna och konsulenterna.

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

6.8 ARKIV

Folkrörelsearkivet och Företagsarkivet i Västerbotten är båda ideella föreningar som har skapats ur förenings- och näringslivets behov att bevara och dokumentera sin historia. Båda arkiven tillhör den enskilda (privata) arkivsektorn och spelar således en viktig roll som motvikt till myndigheternas arkiv i skrivandet av vår historia. Verksamheterna finansieras i huvudsak av bidrag från stat, kommun och regionförbundet. Behovet av extra resurser är stort, både personella och ekonomiska. De regionala arkiven kommer under de närmaste åren att behöva extra stöd för att kunna utveckla och modernisera sina verksamheter. Andra verksamheter som också har Västerbottens län som upptagningsområde är Västerbottens museums ämbetsarkiv och fotoarkiv, Forskningsarkivet, Umeå universitet, Dialekt-, ortsnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM), samt Skellefteå museums arkiv.

NULÄGE OCH FRAMTID

Folkrörelsearkivet i Västerbotten

Ett länsarkiv med uppdrag att omhänderta förenings- och folkrörelsearkiv finns i varje län och det västerbottniska arkivet är ett av Sveriges största. Folkrörelsearkivet i Västerbotten har till uppgift att samla, bevara och tillgängliggöra i första hand material från föreningar och folkrörelser hemmahörande i Västerbotten. Umeåarkivet är beläget på museiområdet Gammlia. Här finns forskarsal och bibliotek och den största delen av arkivsamlingen. Filialen på Nordanå, Skellefteå innehåller precis som i Umeå en forskarsal och bibliotek. Inom arkivverksamheten ryms också ett bokbinderi.

Folkrörelsearkivet deltar i Arkivnätverk Umeå, en sammanslutning mellan arkiv i Umeå som syftar till att stärka samarbetet mellan arkiven och ge personalen en bättre inblick i varandras olika verksamheter. ABM-rådet är ett annat nätverk där Folkrörelsearkivet deltar tillsammans med representanter från biblioteks- och museiområdet i länet.

En inventering och dokumentation av Umeås hardcorescen och veganrörelse pågår under 2011. Ett syfte med inventeringen är att få in en typ av folkrörelser som saknas i samlingarna. Folkrörelsearkivet har för

avsikt att utöka arbetet med att samla in material från föreningar och folkrörelser som sedan tidigare är lågt representerade, till exempel invandrar- och kvinno- föreningar.

I de nya kursplanerna för historia för grundskolan och gymnasiet ges arkiven och källorna en större roll. I Skellefteå samarbetar Folkrörelsearkivet med Skellefteå museum och tar emot klasser på studiebesök. Även i Umeå driver Folkrörelsearkivet studiebesöksverksamhet och tar emot skolklasser från Umeåregionen. Tillsammans med Skellefteå museum och Företagsarkivet pågår ett arbete med att skapa en gemensam lokal för utåtriktad arkivverksamhet i Skellefteå.

Företagsarkivet i Västerbotten

Företagsarkivet i Västerbotten är en ideell förening med säte i Skellefteå och med länet som verksamhetsområde. Besökslokaler finns på Nordanå i Skellefteå i samma byggnad som Folkrörelsearkivet och Skellefteå museum. Sedan 2010 förvarar arkivet sitt material från de södra länsdelarna i en depå på Umedalen, Umeå. Företagsarkivet har idag cirka 2 000 hyllmeter arkivmaterial. Huvuddelen av materialet kommer från äldre banker, försäkringsbolag och innovationsföretag.

Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå

Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM) har till uppgift att samla in, bevara, vetenskapligt bearbeta och sprida material om det svenska språket, det nationella minoritetsspråket meänkieli samt dialekter, folkminnen, folkmusik och namn, i första hand i Västerbottens och Norrbottens län. Dialekter och varieteter inom både svenska, samiska, meänkieli och finska finns representerade i samlingarna. Till arkivet hör också ett referensbibliotek med en särskild avdelning för samisk litteratur och en avdelning för litteratur på meänkieli. I DAUM:s utvecklingsarbete har arbetet med digitalisering av materialet hög prioritet.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Utökad pedagogisk verksamhet för barn och unga

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

- Öka tillgängligheten till arkiven, med särskilt fokus på digitalisering
- Länsövergripande samverkan och projekt inför kulturhuvudstadsåret 2014.

6.9 FILM OCH RÖRLIG BILD

I länet finns flera filmföreningar, filmstudios, filmfestivalföreningar och andra kulturföreningar som bedriver visning av film. Sagabiografen i Adak, Malå kommun, rymmer en bit västerbottnisk kulturhistoria. Denna biograf från 1940-talet är, efter att stått tom i drygt trettio år, bevarad i ursprungligt skick. Den drivs av en intresseförening och ingår i Sevårt i Västerbotten. I Umeå har FilmCentrum Norr sin bas. Det är en ideell intresseförening för filmare i norra Sverige och utgör en mötesplats för filmare och filmarbetare i länet. Föreningens medlemmar gör framförallt kort- och dokumentärfilm.

Filmscenen i länet präglas av en stor mängd välutbildade filmare. En viktig del i detta har de universitetsutbildningar som finns i Umeå och Skellefteå samt de filmprogram och flertalet medieprogram som erbjuds vid länets gymnasieskolor. På universitetsnivå finns två- och treåriga utbildningar inom scenografi, attributmakeri, datorgrafik, digital medieproduktion samt manus för film, TV och nya medier. Utöver de filmare som studerar vid länets utbildningar märks även filmare från Västerbotten som studerat eller studerar vid Dramatiska Institutet och Danska Filmskolan. Flera av länets filmare inom kortfilm, dokumentärfilm, musikvideor och reklamfilm har fått internationell uppmärksamhet och filmproduktioner från länet har vunnit flera internationella filmpriser.

I länet finns flertalet mötesplatser för filmare och kreatörer inom närliggande kultur- och mediettringar. Ett exempel är det nystartade MOVE i Umeå som är en temavecka inom rörlig bild. Programmet rymmer en filmfestivalsektion, skolbiofestivalen Tjugo5 och amatörfilmfestivalen VAFF.

NULÄGE OCH FRAMTID

Film i Västerbotten

Film i Västerbotten har som regionalt resurscentrum för film och rörlig bild till uppgift att stödja och bredda

filmkulturen samt främja utvecklingen av den audiovisuella branschen i Västerbottens län. Film i Västerbotten arbetar med att förbättra förutsättningarna för filmpedagogik för unga i skolan och på fritiden. Därtill är uppdraget att främja spridning och visning av kvalitativ film i länet, stödja växthusverksamhet och talangutveckling inom filmproduktion samt främja entreprenörskap inom den rörliga bildens branscher. Film i Västerbotten genomför insatser för att stärka länets biografer, visningsorganisationer, föreningar och filmfestivaler. Den pågående digitaliseringen ställer nya krav på biografer och arrangörer och det finns stort behov av att utveckla stödet till aktörer i länet kring denna fråga.

Inom verksamhetsområdet filmpedagogik erbjuder Film i Västerbotten filmpedagogiska insatser till skolor, lärare, lärarstuderande, studieförbund, fritidsgårdar och andra organisationer som arbetar med barn och unga. Film i Västerbotten har knutit till sig ett stort antal samarbetspartners för att kunna nå så många barn och unga som möjligt. Detta arbete sker i nära samverkan med MediaCenter i Västerbotten, som också är en del av Region Västerbotten.

MediaCenter har i uppdrag att stödja länets grundskolor och gymnasium i deras pedagogiska arbete med IT och media. De erbjuder ett rikt utbud av undervisningsmedia, framför allt UR-program och film, men även radioprogram och böcker. I arbetet med utbildningar och inspirationsdagar i syfte att förmedla kunskap om hur film, media och IT kan användas för att stärka elevernas lärande, kommer Film i Västerbotten och MediaCenter att utöka sitt samarbete. Under 2011 tas det fram gemensamma paketlösningar för länets skolor och kommuner som vill arbeta med rörlig bild i skolmiljö. Dessa paket kommer att finnas tillgängliga via en gemensam webbportal. Samarbetet kommer på motsvarande sätt fördjupas när det gäller Skolbio och Skapande skola.

Inom växthusverksamhet, talangutveckling och produktion arbetar Film i Västerbotten för att utveckla de filmare och organisationer som skapar film. Växthusverksamheten erbjuder kompetensutveckling, teknikstöd och ibland även produktionsmedel för unga

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

från högstadieålder och uppåt som vill prova på att göra film. Inom talangutveckling erbjuds på samma sätt olika former av stöd till filmare som visat särskild fallenhet för filmmediet oavsett ålder. För att stärka detta arbete samarbetar Film i Västerbotten med studieförbund, kulturföreningar och olika utbildningar på universitetsnivå. Film i Västerbotten ska undersöka möjligheter att arbeta med kompetensutveckling och nätverksbyggande för bolag som vill arbeta med produktion i form av långfilm och tv-serier. Länets filmare och även lokala destinationsbolag och turistföreningar har visat intresse för detta.

REGIONALT TILLVÄXTARBETE

Film i Västerbotten arbetar med branschutvecklingsfrågor i syfte att lyfta fram filmen och den rörliga bildens betydelse för länets näringsliv och synliggöra dess betydelse för regionens utveckling. Ett led i detta arbete är att delta i projekt och arrangemang som riktar sig till målgruppen, till exempel EU-projekten Dinolab och Creative Edge.

Flertalet av de filmare som deltagit i växthusverksamhet och talangutveckling hittar sin försörjning genom de i länet verksamma produktionsbolag som är aktiva inom filmproduktion, reklamfilm, musikvideos och datorspel. Flera av dessa bolag arbetar i nätverk över de traditionella branschgränserna och har startat lokala branschföreningar. De utgör viktiga parter i diskussioner om strategiska satsningar för branschutveckling och deras medverkan i Film i Västerbottens arrangemang och projekt är värdefull. En tydlig trend är att många av bolagen från Västerbotten främst agerar på en internationell marknad.

Umeå universitet arrangerar årligen den internationella temaveckan Culturetech där bransch, studenter och forskare möts kring teknik och skapande inom kultur och media. Creative summit är en internationell konferens i Skellefteå kring kreativitet inom film, reklam, kommunikation och digitala medier. Dessa evenemang fungerar som en viktig grund för möten mellan filmare, publik, utbildningar, branschen och andra filmintresserade. Många av evenemangen fungerar som viktiga fönster för att visa film från Västerbotten och annan värdefull film.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Stärka förutsättningarna inom produktion och inspelningsservice gällande långfilm och TV-produktion genom kompetensutveckling och nätverksbyggande för filmare, turistföreningar och produktionsbolag
- Stärka förutsättningarna för att film används i undervisningen och att barn och unga i länet ges möjlighet att se kvalitetsfilm
- Stärka stödet för kort- och dokumentärfilm samt stärka arbetet med växthusverksamhet och talangutveckling, i syfte att öka antalet professionella filmare i länet
- Stärka stödet för biograf- och visningsfrågor till biografer och visningsarrangörer genom kompetensutvecklingsinsatser och publika visningsarrangemang, med särskilt fokus på digitalisering
- Länsövergripande samverkan och projekt inför kulturhuvudstadsåret 2014.

6.10 HEMSLÖJD

I länet finns ett flertal yrkesverksamma slöjdare och konsthantverkare, samt slöjd- och konsthantverksföreningar med egna verkstäder och möjligheter till kurser, utställningar och försäljning. Aktiviteten är stor runt om i länet, här ett axplock: Vilhelmina sameslöjdsförening gör utställningar och marknadsför sameslöjd. Vännäs slöjd driver Slöjdarnas Hus med hemslöjd och konsthantverk från orten och länet. Handens hus i Skellefteå har en kommunalt anställd hemslöjdskonsulent och arbetar i huvudsak med barn och unga. Ersboda slöjdförening i Umeå erbjuder lokaler för trä, textil, silversmide, glasfusing och vävning samt aktiviteter för invandrare, barn och unga. Vid Umeå universitet samt på folkhögskolorna i Vindelns, Dalkarlså och Burträsk finns utbildningar inom områdena textil, trä och smide. Även länets studieförbund bedriver kursverksamhet inom slöjd och konsthantverk.

NULÄGE OCH FRAMTID

Västerbottens läns hemslöjdsförening

Västerbottens läns hemslöjdsförening arbetar för att

6. REGIONAL KULTURVERKSAMHET

tillvarata, utveckla och förnya slöjden som kultur, näring och kontaktskapare över generationsgränserna. Slöjd är ett universellt språk som förstås av alla och med slöjden som verktyg finns goda förutsättningar för att främja bland annat integration och mångfald. Konsulenterna är navet i föreningens verksamhet. De arrangerar kurser och utbildningar för verksamma slöjdare och för allmänheten. Riktlinjerna för arbetet bygger på ett statligt uppdrag från Nämnden för hemslöjdsfrågor och ett regionalt uppdrag från Region Västerbotten. Konsulenterna samarbetar med andra organisationer och övriga regionala kulturkonsulenter samt med kommunkonsulenterna för slöjd och konsthantverk i Skellefteå. Föreningens hemslöjdsbutik i Umeå bidrar till att stärka slöjd och konsthantverk som näringsverksamhet. I hemslöjdsföreningens framtidsvision ingår att etablera en "Mötesplats hemslöjd" för utåtriktad verksamhet med kurser, utställningar, slöjdvällar med mera. Målsättningen är att hemslöjd ska ha en självklar plats i alla människors dagliga liv. Genom olika arrangemang i länet arbetar hemslöjds-konsulenterna för att ge fler invånare i länet möjlighet att ta del av slöjdens olika uttryck. Föreningens vandringsutställning Självklart – 100 år av hemslöjd! ingår i arbetet gentemot länets kommuner och runt denna anordnas olika program. Hemslöjdsföreningen har under åren byggt upp en gedigen föremålssamling bestående av slöjd, inventeringar, mönster och skisser från föreningens historia. Till stora delar är den digitaliserad i Västerbottens museums databas Sofie. Ett arbete kring förvaltningen av samlingarna har inletts tillsammans med Nämnden för hemslöjdsfrågor och Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, SHR. Arbetet med barn och unga är ett prioriterat utvecklingsområde och hemslöjdsföreningen har en särskild barn- och ungdomskonsulent. I länet finns ett flertal Slöjdklubbar för barn och unga. Målet är en klubb i varje kommun, men antalet varierar från år till år beroende på tillgängliga handledare. Som mest har det funnits sexton klubbar i länet. Slöjdklubbar genomförs i samarbete med studieförbund, kommun, kulturskola, hembygdsförening eller liknande. Tillsammans med hemslöjds-konsulenterna i Norrbotten och Vindelns folkhögskola anordnar hemslöjds-konsulenterna för barn och unga årliga utbildningar av slöjdhandledare till Slöjdklubbarna.

Hemslöjdsföreningen ska under kommande år stärka och utveckla arbetet med barn och unga. Konsulenterna ska vara ett stöd till skolorna i deras arbete inom ramen för Skapande skola. Ett större länsövergripande projekt mellan Norr- och Västerbotten kommer inledas under 2012. Syftet är att ta till vara, tillgängliggöra och utveckla hemslöjden med särskilt fokus på barn och ungas slöjdande. Även samarbetet mellan de fyra nordligaste länen ska stärkas med särskilt fokus på barn och unga.

De utvecklingsområden som hemslöjdsföreningen prioriterar är: stärkt stöd åt slöjdare som bedriver sin slöjdverksamhet näringsmässigt, arbetet med barn och unga, slöjdarens delaktighet i kulturhuvudstadsåret 2014, hållbar utveckling och miljötänkande samt samarbete och samordning av resurser tillsammans med övriga kulturaktörer i länet.

REGIONALT TILLVÄXTARBETE

Västerbottens läns hemslöjdsförening med dess konsulentverksamhet arbetar för att utveckla slöjden och konsthantverket som näringsgrenar inom den kulturella och kreativa sektorn. Rådgivning erbjuds till slöjdare som bedriver näringsinriktad verksamhet. Kurser och utbildningar arrangeras för att ge slöjdarna möjlighet att utveckla tekniker, produkter och form. Med de etablerade försäljningsställena i länet stärks slöjdarnas och konsthantverkarnas möjligheter till marknadsföring och försäljning, främst genom hemslöjdsföreningens butik Hemslöjden i Umeå AB, vilken är öppen året om, men även säsongvis genom andra kanaler, till exempel Slöjdarnas Hus i Vännäsby.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Stärka slöjd och hantverk som kreativ näring
- Öka pedagogisk slöjdverksamhet för barn och unga i hela länet
- Regionala och interregionala projekt och samarbeten
- Länsövergripande samarbeten och projekt inför kulturhuvudstadsåret 2014.

7. BARN OCH UNGA

Barn och unga är en prioriterad målgrupp för de regionala kulturverksamheterna. Barn och unga måste synliggöras och ges likvärdiga möjligheter att delta i kulturlivet. I detta ingår rätten till eget kulturutövande, samt möjlighet att vara delaktig i planering och genomförande av verksamheterna. Det regionala och statliga stödet ska bland annat säkerställa tillgången till ett varierat kulturutbud för barn och unga i hela länet. Det pedagogiska arbete som genomförs av länets kulturinstitutioner och kulturfrämjande verksamheter utvecklas fortlöpande, i samverkan med skolorna och andra aktörer i länet. Det genomförs både i form av uppsökande verksamhet, genom framtagande av undervisningsmaterial och genom att skolklasser ges möjlighet att besöka institutioner och kulturverksamheter. Skapande Skola är i detta sammanhang en resurs för kommunerna då det möjliggör för samarbeten mellan skola och det professionella kulturlivet.

Det finns en risk att osynliggöra unga vuxnas behov när skolan lyfts som arena för kulturutövande. Detta kommer att särskilt uppmärksammas i arbetet med överenskommelser och direktiv till de regionala kulturverksamheterna. I de samtal som genomförts med unga vuxna i länet framkommer behovet av ett mer långsiktigt strategiskt arbete för att stärka förutsättningarna för länets unga att skapa och uppleva kultur på egna villkor oavsett var man bor i länet. Möjlighet att skapa egna arrangemang är en viktig fråga som lyfts tillsammans med behovet av scener och kreativa mötesplatser.

NULÄGE OCH FRAMTID

Ung kultur

Region Västerbotten har tre former av sökbara ungdomsbidrag, vilka har till syfte att stödja unga arrangörer och ung kultur. UtU är ett utvecklingsbidrag som kan sökas av ungdomsorganisationer, ungdomsföreningar, ungdomsgrupper med flera för utveckling av verksamhet, ledarskap, föreningsliv, arrangörskap med mera. Arrangörsstödet Unga arrangörer kan sökas av ungdomar i åldrarna 13–25 år och har för avsikt att ge unga möjligheter att växa som arrangörer. Med stimulansbidraget Trio stöder Region Västerbotten samverkansprojekt mellan ungdomar, kulturproducenter och kulturkonsulenter. Varje år delar Region

Västerbotten också ut ett folkhälsopris för ung kultur och hälsa. Alla som arrangerar, arbetar med eller representerar ung kultur i länet kan föreslås som pristagare. Grund för priset är arrangemang och verksamheter som synliggör eller fokuserar på Trygg och säker sexualitet, Hälsofrämjande fysiska aktiviteter, Mat och hälsa och Nolltolerans mot droger.

Skapande skola

Det statliga stödet till kultur i skolan har samlats till satsningen Skapande skola. Från och med 2011 omfattas hela grundskolan av Skapande skola. Syftet är att öka professionell kulturverksamhet för och med elever. Konsulenter, pedagoger och producenter verksamma inom länets regionala kulturverksamheter medverkar på olika sätt som rådgivande och de är ett stöd för kommunerna i arbetet med att planera och genomföra projekt. Viss hjälp med att skriva ansökningarna kan också erbjudas. Arbetet med Skapande skola koordineras på länsnivå genom BUNGK och vid MediaCenter i Västerbotten finns en samordnare som håller i kontakterna gentemot kommunerna.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Utveckla stödet till unga arrangörer och kulturarrangemang för unga
- Verka för att utjämna skillnader i länet i fråga om tillgång till kultur för barn och unga – både vad gäller möjligheter till eget skapande och möjligheter att ta del av kulturupplevelser
- Fortsatt utveckling av stöd och rådgivning till kommuner inom ramen för Skapande skola
- Stärka samverkan med studieförbund och föreningslivet
- Främja utvecklingen av forum för ungas kreativitet, gränsöverskridande samarbeten och delaktighet i kulturlivet.

8. KULTURSKAPARES SITUATION OCH VILLKOR

Länet ska vara en attraktiv livsmiljö för kulturskapare och förutsättningarna för att kunna utöva ett konstnärligt yrke under goda villkor är viktiga att beakta i det regionala utvecklingsarbetet. Kulturskapare och deras konstnärliga frihet går hand i hand med ett kulturliv som bidrar till ett öppet och dynamiskt samhälle. I Västerbottens län finns en stor bredd av kulturskapare, från de som arbetar professionellt med kultur, som enskild konstnär och företagare eller anställd vid en institution, till de som verkar inom folkbildningen och det ideella föreningslivet. Det finns flera professionella konstnärsgrupper, danskollektiv och kompanier, teatrar, musiker och filmare, med flera, i Västerbotten. Det är möjligt att arbeta som frilansare i länet, men kontinuitet i arbetstillfällen är inte självklar. De regionala kulturinstitutionerna är för sin verksamhet beroende av att det finns kulturskapare och företag inom en rad för scenkonsten specifika arbetsområden. Universitetet och högskolorna i länet är viktiga som grogrund för den bredd av kulturskapare som verkar i länet och det är av vikt att se över villkoren som styr möjligheterna att kunna bo i länet och leva på sitt konstnärskap.

De långa avstånden i länet skapar särskilda förutsättningar, som bland annat märks i efterfrågan av turnéstöd. De fria kulturskaparna lyfter liksom länets institutioner fram turnéverksamheten i länet som problematisk. Konstnärer i länet har pekat på svårigheterna att nå ut med sin konst då det bara finns ett fåtal utställningslokaler i länet. Produktionsvillkoren för konstnärer är ett annat utvecklingsområde, framförallt uttryckt i form av ett behov av ateljéer.

Det europeiska kulturhuvudstadsåret kommer att innebära ökade möjlighet för länets kulturutövare att synliggöra sitt arbete. Detta evenemang kommer också leda till fler europeiska och internationella utbyten och samarbeten. Ett exempel är konstnärsexpeditionen CORNERS North som arrangerades i länet sommaren 2011. Det är den första av fyra expeditioner som utforskar regioner och kuster i Europas utkanter. Konstnärer från sju länder reste tillsammans från Mo i Rana till Umeå. Västerbottens län har tre konstnärer som deltar i projektet. Under kommande år ska de olika resorna leda fram till skapandet av föreställ-

ningar, utställningar och installationer till bland annat kulturhuvudstadsåret.

De professionella kulturskaparna har stor kompetens och yrkeskunskap, som inte alltid syns i samhället. Västerbottens län har under många år arbetat för att stärka och utveckla kulturföretagande och att bidra till utvecklingen av nya marknader för konstnärlig och kreativ kompetens. Ett exempel är projektet Skiss. Konstfrämjandet har medverkat i utvecklingen av en modell för konstnärligt arbete inom arbetslivet med fokus på hälsa och kreativitet. Modellen är baserad på forskning som visar hur konstnärer och den konstnärliga processen kan berika arbetslivet. Region Västerbotten och Konstfrämjandet söker under 2011 medel från Europeiska Socialfonden för att implementera modellen i ett antal företag i länet.

REGIONALT TILLVÄXTARBETE

Offentligt stöd skapar positiva effekter på hela länets tillväxt och utveckling. De fria kulturskaparna bidrar till att attrahera besökare till länet och här finns ytterligare potential att tillvarata. I länet sker olika satsningar i syfte att stärka kopplingarna mellan konstnärlig kompetens och näringslivet, som en del av ett strategiskt och målinriktat arbete för att främja de kreativa näringarna i länet. I arbetet ingår att definiera och utveckla befintliga och nya marknader, att skapa möten och kopplingar mellan konstnärer som vill bredda sitt verksamhetsområde och uppdragsgivare som är i behov av konst och konstnärlig kompetens.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Stärka kulturskapares möjligheter att utveckla egna projekt och verksamheter
- Främja insatser som bidrar till att Västerbottens län är en attraktiv miljö för kulturskapare att bo och verka i
- Stärka kulturskapares roll i utvecklingen av länets besöksnäring
- Främja kompetensutvecklande insatser för länets professionella kulturutövare, i hela länet.

9. KULTURPOLITISKA ASPEKTER OCH PERSPEKTIV

Den kulturella infrastrukturen är ett komplext system där många aktörer är beroende av varandra. Att tillgängliggöra kultur förutsätter ett samspel mellan flera olika samhällssektorer. Men andra ord behövs också ett engagemang från andra politikområden än det specifikt kulturpolitiska i det regionala utvecklingsarbetet. Samtidigt är kulturen en resurs för olika politikområden. Att lyfta fram kulturaktörer och deras erfarenheter i nya sammanhang kan bidra till att skapa positiva effekter för andra politikområden.

Ökad samverkan mellan den offentliga sektorn, näringslivet, det civila samhället och kultursektorn kan tillföra mervärden och bidra till flera olika synergieffekter. Denna samverkan bygger på kulturens egen värde. Professionella kulturarbetares kompetens kan tillföra nya perspektiv till bland annat samhällsplanering, besöksnäring och andra områden som skola, vård och omsorg. Motsvarande aktiviteter för utbyte av erfarenhet och kunskaper från andra sektorer kan bidra till att stärka och utveckla kultursektorn och enskilda kulturarbetares situation och villkor. Kultur och de kreativa näringarnas roll för regional tillväxt samt de positiva effekterna kultur har för hälsa är viktiga aspekter att lyfta fram. Det är inte grunden till offentligt stöd till kultur, men viktigt att betona. Region Västerbotten kommer under perioden 2012–2015 arbeta för att främja kulturutövares deltagande i samhällsplaneringen utifrån målsättningen att uppnå en kulturdriven samhällsutveckling.

9.1 KULTUR OCH HÄLSA

Flera forskningsstudier visar på positiva hälsoeffekter av kulturupplevelser. I Västerbottens län pågår ett antal insatser inom området Kultur och hälsa. Region Västerbotten bedriver, inom ramen för Kultur i vården verksamhet, Alva kultur, ett kulturcentrum vid Norrlands universitetssjukhus i Umeå med verksamhet även vid Lycksele och Skellefteå lasarett. I bland annat Umeå och Skellefteå kommuner genomförs insatser för att främja kulturaktiviteter för äldre. Region Västerbotten avslutade nyligen projektet Kultur på recept, en studie av kulturupplevelsers effekter på hälsotillståndet. Folkbildningen i länet bedriver omfattande verksamhet som har betydelse för folkhälsan. Kulturarv och kulturmiljöer har också positiva

effekter för hälsa och välbefinnande. Västerbottens museum har i samverkan med flera aktörer i Sverige och under ledning av Jamtli deltagit i ett minnesprojekt riktat till dementa och där kulturhistoriska miljöer användes för att stimulera minnet.

NULÄGE OCH FRAMTID

Kultur i vården (KIV)

Region Västerbotten ingår i det nationella nätverket för Kultur i vården och vill vidga sitt kontaktnät och möta upp internationella personer och miljöer som arbetar med kultur i vården, för att på ett naturligt sätt föra in kunskap om processer i omvärlden till lokal och regional nivå. Fortsatta insatser bör vara att vidga KIV:s nätverk till att omfatta Norden och Europa samt mer aktivt informera om KIV:s verksamhet och kulturens hälsofrämjande syfte gentemot målgrupper såsom politiker och chefer på olika nivåer.

Region Västerbottens Kultur i vården-verksamhet bedrivs av Alva kultur, ett kulturcentrum vid Norrlands universitetssjukhus. Här finns ett bibliotek, ett rum för rörliga bilder, en "scen" och konstgalleriet Galleri Alva. Kulturcentrumet har cirka 70 000 besök/år. I Galleri Alva visas nutida konst och bildkultur, producerade av såväl regionala som nationella konstnärer. I samband med pågående utställningar arrangeras föreläsningar och konstnärspresentationer. Tillsammans med sjukhusbiblioteken vid Skellefteå och Lycksele lasarett arbetar Alva kultur aktivt med läsfrämjande aktiviteter genom läsecirklar, boktips, berättande och författarböcker. Även vid sjukhusbiblioteken i Skellefteå och Lycksele lasarett bedrivs kulturverksamhet av olika slag. Ett utvecklingsområde för sjukhusbiblioteken är att stärka arbetet med att tillgängliggöra den norrländska och samiska kulturen och litteraturen.

Alva kultur samverkar med länets kulturinstitutioner och regionala kulturkonsulenter, med folkbildningsorganisationer, det fria kulturlivet, aktörer inom vården, med flera. KIV har ett väl uppbyggt kontaktnät med vårdavdelningar och kulturinspiratörer inom landstinget. En kontinuerlig verksamhet planeras och initieras som är väl anpassad till barn och ungdomars behov och verksamhet planeras i dialog med barnkliniken, lekterapi och sjukhusskolan. Verksamhet med

9. KULTURPOLITISKA ASPEKTER OCH PERSPEKTIV

sjukhusclowner startades upp våren 2010 och är ett samarbetsprojekt med Ögonblicksteatern, Barnkliniken/Lekterapin samt Curo – Riksföreningen för cancersjuka. På arbetsplatsen Västerbottens läns landsting bidrar KIV till en bättre arbetsmiljö och en mer meningsfull vardag.

Varje år arrangerar Alva kultur och sjukhusbiblioteken festivalen Novemberblues. Under två veckor i november samlas den totala kompetens som återfinns hos länets kulturkonsulenter för att tillsammans med andra aktörer inom till exempel barnklinik, psykiatrisk klinik och onkologiskt centrum genomföra en livsbejakande festival på länets tre sjukhus.

Prioriterade utvecklingsområden för Kultur i vården är att stärka och utvidga nätverksarbetet, att utveckla det läsfrämjande arbetet inom sjukhusbibliotek, att utveckla nytt projekt på temat ”kultur på recept”, att stärka och utveckla Novemberblues till kulturhuvudstadsåret 2014 och att utveckla verksamheten med sjukhusclowner vid barnkliniken/lekterapin.

Kultur på recept

Västerbottens läns landsting fick 2009 i uppdrag från regeringen att genomföra projektet Kultur på recept. Forskningsstudien Kultur på recept – Med mina händer i Västerbotten är nu avslutad. Projektet samordnades av KIV. Studiens syfte var att ge ökade kunskaper om skapande aktiviteter betydelse för människor när det gäller att motverka stressymptom alternativt förkorta sjukfrånvaro på grund av stressrelaterade problem. Målgruppen var anställda vid Västerbottens läns landsting. Trots förhållandevis få deltagare – 89 personer – visar undersökningen på en gynnsam effekt av insatta åtgärder för de som deltog i skapande aktiviteter, jämfört med de som deltog i kontrollgruppen.

Kultur för Seniorer – Kultur och Hälsa

I arbetet med kulturaktiviteter för äldre har Umeå kommun ett nätverk där bland andra kyrkor, skolor, pensionärsorganisationer, frivilligorganisationer, studieförbund, kulturinstitutioner, föreningsverksamhet och ungdomsförbund finns representerade. Det har framkommit att utvecklingspotentialen är mycket stor

och gäller såväl antal arrangemang som samverkan mellan aktörerna. Skellefteå kommun har ett pågående utvecklingsprojekt med syfte att utveckla det sociala och kulturella innehållet i äldreomsorgen genom att erbjuda kompetensutveckling av aktivitets- och kulturombud. Region Västerbotten kommer att tillsammans med bland annat Lycksele, Umeå och Skellefteå kommuner initiera ett länsövergripande projekt i syfte att sprida arbetssätt och metoder för att arbeta med kulturaktiviteter för seniorer. Projektet genomförs i nära samverkan med folkbildningen.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Genomföra projektet Kultur och hälsa för seniorer i Västerbotten 2011–2014
- Länsövergripande samarbeten och projekt inför kulturhuvudstadsåret 2014.

9.2 KULTUR OCH NÄRINGS LIV

Västerbottens län har genom åren utmärkt sig genom ett brett och mångsidigt kulturutbud. Vid sidan av de traditionella kulturella näringarna har länet ett antal marknadsledande företag inom området digital media och teknik. Gemensamt för företagen är att de verkar inom parallella näringsområden på den globala marknaden med sina huvudkontor i länet. Länets kulturella och kreativa näringar adderar värden till företagssektorn, som det är viktigt att värna om. Den attraktionskraft och de immateriella värden som kulturella och kreativa aktörer skapar är också viktiga ur ett nationellt och internationellt perspektiv. Förbättrade förutsättningar för kulturskapare och entreprenörer inom kulturella och kreativa näringar och en ökad samverkan med näringslivet bedöms bidra till såväl regioners tillväxt som till ökad regional konkurrenskraft. Insatser för att stärka och utveckla verksamheter och aktiviteter baserade på länets kulturliv kan bidra till en långsiktigt hållbar tillväxt.

Länets universitetsutbildningar är viktiga rekryteringsbaser för den fortsatta tillväxten. Utöver detta finns ett flertal privata initiativ, kontorskollektiv som skapar gemensamma arbetsmiljöer och arrangemang som lyfter upp och synliggör talanger samt företag som

9. KULTURPOLITISKA ASPEKTER OCH PERSPEKTIV

erbjuder mäklarfunktioner för professionella aktörer och nya talanger, bland annat inom områdena rörlig bild och design.

Region Västerbotten driver det länsövergripande projektet Krenova med stöd från EU. Projektet har sedan starten 2008 bidragit till utvecklingen av de kreativa näringarna i Västerbotten och Norrbotten. Förutom seminarier, workshops och mässor, både i egen regi och tillsammans med andra aktörer, anordnar projektet ett speciellt utformat entreprenörsprogram. Allt för att skapa mötesplatser där de kulturella och kreativa näringarna och det befintliga näringslivet kan mötas för att på så sätt uppnå synergieffekter. Krenova driver även en företagsinkubator för nystartade företag inom de kulturella och kreativa näringarna.

De senaste årens utveckling inom kulturentreprenörskap har stärkt de entreprenöriella kunskaperna bland kreatörer och företagare inom de kreativa näringarna. En viktig utveckling, som samtidigt leder till att kreatörerna förväntas sköta allt från idé, planering, produktion, marknadsföring, försäljning och export. Det behövs dock särskilda insatser för att få till stånd en etablering av branschnära företag inom de kulturella och kreativa näringarna. Det finns idag ett uttalat behov av en större, gemensam och samlad insats mellan kulturaktörer, det offentliga och näringslivet. Det behövs nya strategiska samverkansformer som bidrar till utveckling av nya affärsidéer, tjänster och produkter, vilka på sikt kan generera företag inom helt nya branscher. Ett gott exempel i Västerbottens län är det skogstekniska klustret som i nära samarbete med företag som arbetar med digital kommunikation har utvecklat applikationer som i sig är nya innovationer med ett eget marknadsvärde, men som också skapar volymtillväxt och vinstutveckling för företag inom det skogstekniska klustret.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Utveckla den regionala handlingsplanen för kulturella och kreativa näringar
- Insatser för att bredda arbetsmarknaden för professionella kulturarbetare

- Länsövergripande nätverk, samarbeten och projekt inför kulturhuvudstadsåret 2014
- Utveckla strategiska samverkansformer mellan kultur och näringsliv.

9.3 NATIONELLA MINORITETER

Genom Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk har Sverige tillerkänt fem nationella minoriteter och fem minoritetsspråk särskilda rättigheter. De som omfattas är samer (sedan 1977 också ett urfolk), sverigefinnar, judar, tornedalingar och romer. Minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk som trädde i kraft den 1 januari 2010 ska det allmänna främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Alla som tillhör en nationell minoritet ska enligt språklagen ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda sitt minoritetsspråk. Målet är att ge skydd åt Sveriges historiska och språkliga minoriteter och även stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja minoritetsspråken. De områden som särskilt lyfts fram för att minoritetspolitiken ska kunna förverkligas är språk, utbildning, kultur, inflytande och insatser mot diskriminering.

De fem nationella minoriteterna i länet har egna språkliga, kulturella eller religiösa tillhörigheter och de är en del av Västerbottens läns kulturarv och nutida kulturliv. Minoritetskulturerna i länet bidrar till ett inflöde av idéer och konstnärliga uttryck och genom samarbeten skapas en levande mångfald.

Samisk kultur och kulturarv

1977 erkändes samerna som ett urfolk i Sverige. De samiska kulturarven och dess nutida uttryck inom exempelvis konst, musik och doudji (samiskt hantverk) är en unik del av länets kulturliv. De samiska kulturerna sätter sin prägel på länets historia och nutid. Giron sámi teáther, med bas i Kiruna, bedriver en stor del av sin verksamhet i länet, framför allt genom turnerande föreställningar. I Västerbotten genomförs varje år samiska veckor i Umeå, Lycksele och Vilhelmina. Arrangemangen involverar många olika samarbetspart-

9. KULTURPOLITISKA ASPEKTER OCH PERSPEKTIV

ners och medarrangörer och här blandas traditionella samiska kulturyttringar med de moderna. Vid Vilhelmina bibliotek finns ett samiskt pressklipparkiv, det enda i sitt slag. Västerbottens museum har ett uppdrag att dokumentera och förmedla de samiska kulturarven. Under senaste år har de utvidgat sitt arbete och inom ramen för ett treårigt EU-projekt byggt tre samiska visten på Friluftsmuseet Gammlia. Med projektet Rock Art in Sápmi utvecklar museet de samiska kulturarven ytterligare.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Främja arbetet med att dokumentera och synliggöra länets samiska kulturarv och kulturmiljöer
- Stärka regional och interregional samverkan rörande nationella minoriteters kulturarvsfrågor i länet
- Främja ökad kunskap om nationella minoriteters villkor
- Länsövergripande samarbeten och projekt inför kulturhuvudstadsåret 2014.

9.4 JÄMSTÄLLDHET, MÅNGFALD OCH TILLGÄNGLIGHET

Ett huvudmål för Region Västerbotten är att verka för att alla invånare – oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller socioekonomisk bakgrund – får möjlighet till inflytande och delaktighet i kulturlivet samt till kulturupplevelser och till eget skapande. Region Västerbotten bedriver ett utvecklingsarbete för att stärka dessa mångfaldsaspekter inom det regionala kulturlivet. I uppdraget ingår att bygga nätverk, stödja kunskapsutvecklingen inom den regionala kulturverksamheten samt främja interkulturella perspektiv. Kunskapsspridning, inspiration och dialog är viktiga förutsättningar för en fortsatt integrering av mångfaldsperspektivet i det regionala kulturlivet. Idag är perspektivet mest integrerat i den utåtriktade verksamheten där åtgärder vidtagits för att nå och engagera underrepresenterade grupper.

Västerbottens läns landsting publicerade 2010 rapporten "Arbete pågår – Kartläggning av mångfaldsarbete hos kulturinstitutioner i Västerbottens län". Här fastslås vikten av mångfalds-/likabehandlingsplaner för att underlätta de regionala kulturinstitutionernas mångfaldsarbete. I dagsläget saknar majoriteten av kulturinstitutionerna en mångfaldspolicy. De regionala kulturinstitutionerna erbjuds under kommande år stöd i framtagande, implementering samt revidering av planerna. För att kulturinstitutionernas sammansättning och repertoarer ska kunna breddas och bättre spegla samhället behöver också rekryteringsfrågor belysas. De regionala kulturkonsulenterna ska i sin tur erbjudas fortsatt stöd i arbetet med att nå ut till underrepresenterade grupper samt bredda utbud och rekrytering till kulturläger och workshops med mera.

Det finns en tydlig vilja i länet att arbeta för att möjliggöra allas rätt till kulturupplevelser, delaktighet och inflytande. Samverkan i och mellan de fyra nordligaste länen har också initierats i syfte att öka tillgängligheten till scenkonst. Pågående satsningar är bland annat projektet FUNK – Funktionsnedsattas tillgänglighet till scenkonst. Projektet är ett samarbete mellan NMD och Handikappsamverkan (HSV) i Jämtland samt Handikappföreningarnas samarbetsorgan (HSO) i Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten och finansieras av Statens kulturråd, Allmänna arvsfonden, Landstingen i Norrbotten, Västernorrland och Jämtland samt Region Västerbotten.

I samarbete med Teatercentrum Norra arrangerar Ögonblicksteatern i Umeå en återkommande scenkonstfestival som problematiserar föreställningarna om vad som är "normalt" genom att arbeta med, för, om och av personer med funktionsnedsättning. Festival Normal är en del av ett projekt där också Handikappföreningarnas samarbetsorgan i Västerbotten, föreningen Kulturstorm i Umeå och Umeå kommuns Kulturcentrum för barn och unga, deltar. Projektet Normal finansieras av bland andra Allmänna arvsfonden, Umeå kommun, Region Västerbotten och Längmanska kulturfonden. Vid Nöjesfabriken i Skellefteå bjuder personer med funktionsnedsättningar på föreställningar med sång, dans och teater. Syftet med verksamheten är att bland annat att öka deltagarnas

9. KULTURPOLITISKA ASPEKTER OCH PERSPEKTIV

integration i samhället samt öka förståelsen om det egna och andras funktionsnedsättning. Detta sker i samarbete med bland andra socialförvaltning och studieförbund.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Stötta de regionala kulturinstitutionerna i framtagandet av mångfaldspolicies
- Se över metoderna för uppföljning och utvärdering av mångfalds- och jämställdhetsarbete
- Främja länsövergripande samverkan för att möjliggöra allas rätt till kvalitetskultur när det gäller tillgänglighet, delaktighet och inflytande
- Främja arbetet med tillgänglighets-, jämställdhets- och mångfaldsfrågor inom scenkonsten
- Främja Museum Anna Nordlanders arbete kring genusfrågor och jämställdhet
- Länsövergripande samarbeten och projekt inför kulturhuvudstadsåret 2014.

9.5 INTERNATIONELLT ARBETE

Ett omfattande internationellt arbete sker inom ramen för de regionala kulturverksamheterna, vilket bidrar till ett dynamiskt kulturliv och en mångfald i kulturutbudet. Internationella samarbeten sker i hela länet och i flertalet kommuner. EU:s interregionala program bidrar till utvecklingen av europeiska samarbeten, liksom de nordiska kulturfonderna.

Region Västerbotten deltar i olika nätverk, organisationer och samarbeten i syfte att tillsammans med andra regioner i Europa kunna enas om och framföra gemensamma ställningstaganden i viktiga frågor och skapa förutsättningar för samverkansprojekt. Prioriterade nätverk och regionsamarbeten inom kulturområdet är Assembly of European Regions (AER), Barentssamarbetet och Les Rencontres. Inför kulturhuvudstadsåret 2014 stödjer Region Västerbotten de regionala kulturinstitutionerna i deras internationella arbete.

Västerbottens geografiska läge innebär en stor del kulturellt utbyte och samverkan inom Barentsregionen och med finska och norska partners inom Kvarkenområdet och Nordkalotten. Region Västerbotten ingår i JWGC, Joint Working Group on Culture, en arbetsgrupp för kultursamverkan där regionala och nationella myndighetsföreträdare från alla Barentsregioner i norra Sverige, Finland, Norge och Ryssland ingår. Ett nytt handlingsprogram för det kulturella samarbetet inom Barentsområdet – New Horizons in the Barents Region – 3rd Programme of Cultural Cooperation 2011–2013 – har utarbetats. Länsbiblioteket i Västerbotten ingår i det kollegiala nätverket Barents Library Conference och har genom Barentssamarbetet genomfört bland annat skrivarläger för barn och unga.

Fristadsförfattare
Kulturrådet arbetar för att nätverk av svenska fristäder bildas. Målet är att ge möjlighet för fler författare, dramatiker, journalister och andra professionella skribenter som lever under svåra förhållanden att under minst ett år få ekonomiska förutsättningar att utveckla sin verksamhet i Sverige. Fram till början av 2011 har det funnits omkring tjugo fristäder globalt varav fyra i Sverige. Umeå kommun kommer att ta emot en fristadsförfattare från och med 2012. Region Västerbotten har för avsikt att utreda regionens roll i arbetet för fristäder i länet.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Främja det internationella arbetet och utvecklingen av samarbetsprojekt
- Utreda Region Västerbottens roll i arbetet för fristäder i länet
- Ta tillvara och vidareutveckla det internationella arbetet i länet efter kulturhuvudstadsåret 2014.

10. FOLKBILDNING

Berättaren Marianne Folkedotter och musikerna Johan Norberg och Jonas Knutsson sätter ord och ton på sina erfarenheter av att vara västerbottningar till bilder av Sune Jonsson. Föreställningen Västerbotten - ordsatt, tonsatt, framkallat är en samproduktion mellan Västerbottensteatern och Västerbottens museum.

Foto: Patrick Degerman

Folkbildningen bidrar aktivt till att skapa ett attraktivt och levande Västerbotten. Mer än varannan västerbottning deltar varje år i studiecirkelverksamhet. Det är i särklass flest deltagare i landet och mer än dubbelt så många som riksgenomsnittet. Studieförbunden är Sveriges största kulturarrangörer och viktiga arbetsgivare. Folkbildningen omfattas inte av statens regionalisering och anslagsfördelning av kulturfrågor.

Det fria och frivilliga bildningsarbetet har sin bakgrund i olika folkrörelser och har på olika sätt påverkat samhället och människors livsvillkor. Folkhögskolor och studieförbund startades för att utveckla det folkliga kultur- och bildningsarbetet, skapa alternativa utbildningsformer samt vara en arena för ideologiska diskussioner. Studieförbundens breda och förgrenade nätverk och flexibla metoder bidrar till mångfald inom

kultursektorn, inte minst inom amatörkulturen som är basen för ett levande kulturliv i hela länet. I Västerbottens län finns tio studieförbund som uppbär statligt anslag enligt folkbildningsförordningen. Dessutom är SISU Idrottsutbildarna aktiva med bland annat föreläsningar utifrån sitt eget statsanslag.

Det omfattande internationella arbetet inom studieförbund och folkhögskolor bidrar till att utveckla kontakter, etablera projekt, ta emot gäster och lägga grunden till ett dynamiskt kulturutbyte.

NULÄGE OCH FRAMTID

Västerbottens läns bildningsförbund

Bildningsförbundets uppgift är att öka och bredda dialogen mellan folkbildningen och offentlig sektor, samt andra samhällsbyggande aktörer. Länsbildningsförbundet ska främja sina medlemmars folkbildningsarbete

10. FOLKBILDNING

genom omvärldsanalys, kommunikation och samverkan på regional och lokal nivå.

Folkhögskolor

Inom länets folkhögskolor finns ett rikt utbud av utbildningar och kortare kurser med kulturell inriktning. Folkhögskolorna ger varje år människor möjlighet att utveckla sin egen kreativitet och att få möta professionella kulturskapare. Några av skolorna har byggt upp kvalificerade produktionsmöjligheter för till exempel musik, konst och teater. I Västerbotten finns sju folkhögskolor; två ägs och drivs av Västerbottens läns landsting (Storuman och Vindelns), fem ägs och drivs av folkrörelser; Dalkarlså, Edelvik, Medlefors, Solvik, Strömbäck.

Varje folkhögskola genomför egna kulturprogram med såväl egna som gästande artister och konstnärer. Folkhögskolorna fungerar också som viktiga kulturcentra på den lokala orten.

Folkhögskolorna i länet har en treårig överenskommelse med Region Västerbotten där följande utvecklingsområden årligen rapporteras: demokrati, folkhälsa, internationellt utbyte, kultur/mångkultur samt samverkan.

Studieförbund

Studieförbundens länsorganisationer genomför med anslag från Region Västerbotten verksamheter i enlighet med en gemensam överenskommelse där följande utvecklingsområden lyfts fram: kultur, folkhälsa, mångfald, samverkan och internationalisering. De studieförbund som erhåller anslag är: ABF, Bilda, Folkuniversitetet, Ibn Rushd, Kulturens bildningsverksamhet, Medborgarskolan, NBV, Sensus, Studieförbundet och Studieförbundet Vuxenskolan.

De regionala insatserna ska skapa förutsättningar för god kvalitet i den lokala verksamheten och komma länets invånare till godo för att hela Västerbotten ska ha en god hälsa och en bra livsmiljö. Det regionala anslaget ger övergripande förutsättningar till lokal verksamhet och bidrar till att stärka folkbildningens betydelse för samhällsutveckling och invånarna.

Studieförbunden verkar på ett mångdimensionerat

sätt inom kulturverksamheten, både som utförare, samverkanspart och möjliggörare där tillgänglighet och delaktighet är viktiga grundvärden. Studieförbunden genomförde nära 18 400 kulturprogram i Västerbotten under år 2010. Till detta kommer det egna skapandet som till exempel musik, drama, hantverk och dans som möjliggjorts i studiecirkelform eller annan folkbildning.

REGIONALT TILLVÄXTARBETE

Folkbildningen samlar det lokala kulturlivet och står för erfarenheter och kontaktnät som kan bidra till det regionala kulturlivets utveckling. De lokaler som tillhandahålls genom folkbildningen kan genom nya samverkansformer ge kulturlivet möjligheter att engagera fler, både för att utöva och uppleva kultur.

Folkhögskolornas kulturella inriktningar kan utvecklas för att tydliggöra deras bidrag till länets attraktionskraft, tillväxt och utveckling och för att öka den lokala samverkan. Det finns till exempel möjlighet att på ett bättre sätt samnyttja folkhögskolornas produktionsmöjligheter. Folkhögskolorna har en viktig roll som arrangörer och tillsammans med regionala kulturverksamheter, kommunal verksamhet och studieförbunden kan här uppstå kreativa och medskapande mötesplatser.

REGION VÄSTERBOTTENS PRIORITERADE UTVECKLINGSSOMRÅDEN 2012–2015

- Förtydliga och stärka folkbildningens roll i det regionala utvecklingsarbetet samt förhållandet mellan statliga, regionala och kommunala prioriteringar
- Länsövergripande samarbeten och projekt inför kulturhuvudstadsåret 2014.

11. EKONOMI

FÖRSLAG TILL STATLIGT STÖD

Region Västerbotten har för avsikt att fördela det statliga stödet år 2012 till nedanstående institutioner och verksamheter. Region Västerbottens uppräkningsår 2012 är 5,4 procent och kommunernas är 6,8 procent till dessa verksamheter. Åskandet av det statliga stödet år 2012 är en ökning med 6 procent och motsvarar ett snitt av regionens och kommunernas uppräkningsår. Det statliga åskandet till Region Västerbotten uppgår totalt till 77 500,0 tkr vilket inkluderar det statliga stödet till NMD om 10 500 tkr (se nedanstående tabell). Fördelningen av det statliga stödet till nämnda institutioner och verksamheter fastställs i februari 2012 i enlighet med intentionerna i föreliggande kulturplan. Region Västerbottens regionala kulturverksamhet år 2012 uppgår i sin helhet till 96 515,1 tkr. Därutöver tillkommer strategiska insatser i form av kulturella och kreativa kulturprojekt.

Institution/Organisation	Region Västerbotten	Kommuner	Statens kulturråd
NorrlandsOperan AB	20 573,0	16 917,0	
Västerbottensteatern AB	9 743,0	6 874,0	
Västerbottens museum AB*	10 749,0	16 136,0	Fördelningen av
Skellefteå museum AB	6 628,0	10 258,0	det statliga
Skogsmuseet i Lycksele AB	1 928,0	2 412,0	stödet fastställs
Arrangörsutveckling	300,0	0	i februari 2012
Film i Västerbotten	2 648,0	0	i enlighet med
Länsbiblioteket Västerbotten	3 380,0	0	intentionerna i
Konstkonsulent	325,0	0	föreliggande
Dans i Västerbotten	730,0	0	kulturplan
Mångkulturverksamhet	360,0	0	
Riksteatern Västerbotten	530,0	0	
Folkrörelsearkivet	1 576,0	907,0	
Företagsarkivet	66,0	65,0	
Västerbottens hemslöjdsförening	866,0	0	
Summa	60 402,0	53 569,0	67 000,0
NMD, turnéstöd*			10 500,0
Totalt			77 500,0
2011 års anslag, exklusive NMD	57 335,0	50 174,0	63 268,0

* Av det statliga stödet utbetalas två stödenheter till Skellefteå museum AB och en stödenhet till Skogsmuseet i Lycksele AB

*NMD 2012

NMD, turnéstöd att fördelas enligt mall till medverkande institutioner i de fyra nordligaste länen			10 500,0
NMD, administrativt stöd.	780,0	Fördelas lika mellan Region Västerbotten, Jämtlands, Västernorrlands och Norrbottens län.	

EKONOMISKA UTGÅNGSPUNKTER

Med kulturplanens mål och insatsområden som utgångspunkt har Region Västerbotten räknat upp stödet till de regionala kulturverksamheterna 2012. Avsikten är att stärka den kulturella infrastrukturen långsiktigt, med det europeiska kulturhuvudstadsåret som ett delmål och hävstång för kulturdriven samhällsutveckling.

12. UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING

I Västerbottens län drivs slöjklubbar för barn och unga av konsulenterna i Västerbottens läns hemslöjdsförening i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan.

Foto: Mats Pallin

Region Västerbotten är i egenskap av mottagare av det statliga stödet ansvarig för uppföljningen av bidragsgivningen till de regionala kulturverksamheterna. Regionförbundet ansvarar också för att årligen följa upp det regionala stödet. Uppföljningen sker genom granskning och redovisning av hur insatser utvecklas, genom mätning av måluppfyllelse och utfall av aktiviteter. Rutiner och riktlinjer kring uppföljningen kommer att tas fram i dialog med Statens kulturråd och i samverkan med övriga landsting och regioner som ingår i samverkansmodellen.

Uppföljningen ska vara ett stöd i den fortsatta dialogen mellan stat, län, kommuner och andra aktörer på kulturområdet. Särskild vikt läggs vid uppföljning av insatser i relation till de nationella kulturpolitiska målen och de regionalt prioriterade utvecklingsområdena. Regeringen har inrättat Myndigheten för kulturanalys som har till uppgift att löpande utvärdera den nya samverkansmodellen för fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet och analysera modellens långsiktiga effekter.

REFERENSGRUPPER

Referensgrupper med professionella kulturskapare, representanter från de regionala kulturverksamheterna, kommunerna och nationella minoriteter kommer att tillsättas från och med 2012, något som med fördel kan samordnas med övriga län i norra Sverige. Grupperna ska bedöma kvalitén i verksamheterna och vara ett professionellt stöd i uppföljningsarbetet. Olika samrådsgrupper kommer också inrättas för bland annat institutioner, ungdomar, föreningsliv och folkbildning.

SAMVERKAN

Kulturdialogerna i kommunerna kommer att genomföras även fortsättningsvis. De dialoger som har genomförts under 2011 har varit mycket uppskattade och många nya idéer uppstod i samtalen mellan det lokala och regionala kulturlivets företrädare. Målsättningen är att ha minst en träff i varje kommun årligen. Detta ger Region Västerbotten tillfälle att också lyfta uppföljande frågor om kulturplanens utfall samt diskutera nya kulturella samarbeten och utvecklingsområden. Samråd med professionella kulturverksamheter, professionella kulturskapare, folkbildningen och föreningslivet kommer också organiseras.

BILAGA 1 SAMRÅD OCH KULTURDIALOGER

JANUARI

- 25.1 NorrlandsOperan
- 26.1 Västerbottens museum
- 31.1 Information till Barn och ungdokumentgruppen, BUNGK

MARS

- 3.3 Giron sámi téather, Kiruna
- 15.3 Teatercentrum Norra och företrädare för Ögonblicksteatern, Profilteatern, Skuggteatern och Dockteater Månstjärnan
- 16.3 Västerbottens läns hemslöjdsförening.
- 22.3 Kulturdiallog Umeå, dagtid och kvällstid, 40 + 4 deltagare
- 31.3 Kulturdiallog Storuman, kvällstid, cirka 23 deltagare

APRIL

- 4.4 Kulturdiallog Tärnaby, Storumans kommun
- 4.4 Kulturdiallog Umeå, dagtid och kvällstid.
- 8.4 Västerbottensteatern
- 8.4 Skellefteå museum/Museum Anna Nordlander
- 11.4 Skogsmuseet i Lycksele
- 11.4 Kulturdiallog, Vindeln, dagtid och kvällstid
- 12.4 Företrädare för kulturmiljövård i Västerbotten
- 12.4 Kulturdiallog, Nordmaling, kvällstid. 21 deltagare
- 14.4 Träff med kulturrepresentant, Storumans kommun
- 14.4 Kulturdiallog, Sorsele, kvällstid, cirka 25 deltagare

MAJ

- 2.5 Kulturkonsulenterna i Västerbottens län
- 3.5 Västerbottens museum
- 5.5 Kulturdiallog, Vilhelmina. Dagtid med tjänstemän och politiska företrädare. Kvällstid med civilsamhälle och enskilda kulturutövare från Vilhelmina, Dorotea och Åsele
- 9.5 Kulturdiallog, Vännäs, kvällstid
- 10.5 Kulturdiallog, Lycksele, dagtid och kvällstid.
- 12.5 Ideell kulturallians
- 13.5 KRO
- 17.5 Kulturdiallog, Robertsfors, dagtid med tjänstemän och politiska företrädare, kvällstid med civilsamhälle och enskilda kulturutövare.
- 18.5 Workshop med länets kulturchefer och regionala kulturverksamheter
- 19.5 Kulturdiallog, Norsjö, dagtid och kvällstid med

- deltagare från Norsjö och Malå
- 23.5 Kulturdiallog, Bjurholm, kvällstid
- 25.5 Regionstyrelsen
- 26.5 Film i Västerbotten
- 26.5 Samråd med konstnärer i Umeåregionen
- 27.5 Information, Kulturrådet, Stockholm
- 27.5 Västerbottens läns bildningsförbund
- 31.5 Dans i Västerbotten och NorrlandsOperan Dans
- 31.5 Samråd med konstnärer i Skellefteå

JUNI

- 8.6 Regionfullmäktige
- 8–9.6 Kulturkonferens i Lycksele
- 9.6 Kommunchefer i Västerbottens län
- 10.6 Kulturrådet, Stockholm
- 13.6 Länsbiblioteket i Västerbotten
- 14.6 NorrlandsOperan
- 15.6 Kulturdiallog, Skellefteå, möte dagtid med politiska företrädare och tjänstemän
- 16.6 NMD
- 21.6 Workshop, kulturkonsulenterna i Västerbotten
- 28.6 Länsstyrelsen i Västerbotten

REGION
VÄSTERBOTTEN

Producerad 2011
Grafisk Form: Tanja Smedh, Region Västerbotten